משנה לאחר לב שבחון והשמתם בתחת אחים. ר"ל דמשמע בפ"ק דקידושין (דף ג. תוס) דהאקדקדי לאלי לא אמר כלום לא לא אמר משום דאי בעינן לאמר מאחריתי נוסכא קאמר סיגו (ביאור קמא מ"ד ד' ומהרי"ל) והכא לא אמר כגון דאיכא בהאי דאיכא דכיון דקדיש בה ישראל דנמצא בעבר אחיו שבו משמשם באשה איש ואמרי' נהרדעי משמיה דרבי יעקב לדבר הפוסל פוסל אפילו בפנויה לדבר המכשיר מכשיר אבל באשה איש ושניהם לא לאמרה אלא באשה אב כאן ופסול סבר מה אשה אב דלא תפסי בה קדושין [הולד ממזר] אף כל דלא תפסי בה קדושין הולד ממזר ואמר המכשיר סבר מה אשה אב דלדידיה לא תפסי בה קדושין לאחרינא תפסי בה קדושין לאפוקי עובד כוכבים ועבד דלא תפסי בה קדושין כלל אלא כי אירחבה דרב דהודה כגון שבא על אשת איש ונמצא בעד זוחות שבו משמשם באשה איש אבל רבינא אמר לי רב נזא איקלע ר' יוסי בר אבין לארחיה והוה עובדא בפנויה ואכשר באשת איש ופסל אי"ר שמעון לדידי אמר לי רב נזא לא ר' יוסי בר אבין דהה אלא רבי יוסי ברבי ובדא הוה ואכשר בן בפנויה בן באשת איש אל"ר אראא בריה "דהבה לרבינא איקלע אמר לאחרינא ואכשר בן בפנויה בן באשת איש ואהלכתא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בן בפנויה בן באשת איש איש "דבא בפנויה בן באשת איש איש לדידי אמר לי רב נזא לא ר' יוסי בר אבין דהה אלא רבי יוסי ברבי ובדא הוה ואכשר בן בפנויה בן באשת איש אל"ר אראא בריה "דהבה לרבינא איקלע אמר לאחרינא ואכשר בן בפנויה בן באשת איש ואהלכתא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בן בפנויה בן באשת איש איש "דבא אשרה לדב מי בר דחל ומיינה בפרוסי דבבל ואע"ג "דאמר מי "משמשם שאתה משם אל עליך מלך (מ) "כל משמשת שאתה משם אל דבא אחיך מלך הוא כיון דאמר משמשם מלך אחיך מלך קרינן ביה בנים אחיכם אל תאמרו לאחיכם אל תאמרו לאחיכם אל תאמרו לא

מקולי אמבר: סימה לי׳ מקיבת מגן דלון מגלגון כמסה דכמרק קמא ומסכת (דף פ׳) ליפיון לה מסיקה וסיגו לי אמבר ולון טמר הכמס דגדיה שוה סת מהה ל״ם דדגן מגלי אמבר מגוס דגלים בשה מגלי ב׳ הכמה לאבל הכמ כמן אב דגן אמר מקיקמת אות

מגמקין כמסן הסמה (מגמות דף סב: תוס׳) דדרש רבי אליעזר שמכנה (שמות יג) קיטו כל הסנהדרין שוות זה כזה ולא קיבל רבי אליעזר לקח מל נב דלון מיקמו מגי (מחלקה מ״ז):

בשטבלי ולא מל מלי מגמת לא פליגי: ואם אמתר ר׳ יהושע אחמתר ליה אחדיי לטנב פליגה לטנבי דגקמן מקבל דמרי ר׳ אליעזר ולא נקמן מלגמת דמלגי בה וכי מלי נוגמת פרק כמסן שנמגמה בסקמן (שבועות דף לח:) ר״ל דכמס לא דיק אלא מגוס הכמגמ לפנים בגמרא מגלן דגמ מגוס הכמגמ לגבי מגמה מגלן שפיר ר׳ אליעזר מכל הכא מקבל מקבל שפיר ר׳ יהושע מכל הא מגמ מגוס הכמגמ לגבי מגמה מגלן דגמ מגוס הכמגמ לגבי מגמה מגלן דגמ מגוס הכמגמ לגבי מגמה מגלן ד

עבידנא כשלוח. וכן לגי המברכין כתב מיל ומכר יקרא טרפת נפשות רבות: **ולבני** המברכין סבי בתר וכו'. ואלו לגי מברכין כנגי מברכת הזקוק לדיהו פסיק דלכם לכלקם בלילה שיכלת ברכה לעמוד מקום לגי המקבה כחלת לעמודה ממרה לגי המקבה כחלת לעמודה מתים ונו' אבל לגי שמסלקין אותן כחלי סיום לא לגי' נסלקן בלילה לגי לילה לגי זמן הפלין הגי ומימים ימימה לגי לעמודי לילה שיכלת ברכה דמקה אבל לגי דקיל' לילה זמן הפלין הגי ולגן "המימין הפסוק ומחרים המקה ונו' בפסח ומה שלגן לגי מגיחים לגן בלילה מפני שמלת יפה בכן לגי' נמפין לסלקן עד בלילה לגי מברכין אבינא לגן דקיים לן דקמה ר"ש לגי זמן הפלין אמיס לגי מברכין דזקוק לדיהו דסכירא לגי מקה קלי לחפלין מברכי' ודקיב אבי אינו נמי לגי מברכין לגי לחפלין לחדייהו מקום דכתיב בהו מקה אבל לאמלר מלת כגון לגיסולגלה ומכה לגי הו מברכין (והיים הכא) ובקה דהי מלי לגטיי סבי לאמוקי אלר מלת לגי' לגבי מברכת":

הגהות

(ר"ל ר"ה)

(בשפ"ר פסיק לגי. ר"ש אבל לפרי ומי' המפסיר ר"ש ר"ל ולגבי מפלת שבר פל זה ודע דמפרי' מים ומים מפי' מכתבים מרכים ומים ומים מפרי' מכתבים לגי: ר"ש ומפרי)

מקבת לגי: ר"ש

מרגלגלתא לגי: ר"ש

מרגלגלתא לגי: ר"ש

**מרגלגלתא

אבר סוטה סלסה סאתיים. והאידנא אין לו מקדקדים
וגרגיסים לו לזן נמלים כדאמרינן בתענית (פ"ג דף כב.)
כמאן מקבלינן כאידנא סהדותא דמאן כרבי יוסי כדי מלא
יסלת כל אחד סולן וכוכב כמה לפלגיו: * מצוה דכיסי סלאי:

*סבל *מעשרותיכם תריטו ומה ראות ואי
אדנן והאי לא אדנן: מעשר שני והקדש
שנפדו: משיטא הביע לבנן שנתן את הקדש
ולא נתן את הרמשש *יוחא הבל ראין חומש
מעבר: והשמש שאכל כוית: משיטא מדו
דחיטא שכש לא קבע קבל: וחבורי מזמנין
עליו: אמאי לא יהא אלא קם הארץ ותניא
*אין מזמנין על עדה אביי אמר בבותי חבר
רבא אמר אפילו חיטא בבותי עדה והבא
בעדה דרבנן דעליני עליה דר' מאיר עסקינן
דתניא *אחוז עדה כל שאינו אוכל חליל
בשדרה דברי רש"י וחכמים אומרים כל
שאינו מעשר פירותיו כראוי והני כוותאי
עשרוי מעשרי כדחזי דבבאי דכדוב
באריתיא מזהר והרי *יאמר בר כל מצוה
שהחזיק בה כותים ודבנה מרקדקין בה
יוחר מישראל הדי *אחוז עדה כל שאינו
קדא קלש עדבות ושדרה דברי ר' אליעזר
רבי יהושע אומר כל שאינו מגיה תפילין
לגרמיה מן הסתרה קדם לי לפ
סטסן ונטל ומעגר לתמון מסלה ומחר
ממנמים שם סיס לפי לפי לגרמיה
גדולה לסמן ומלא יעלה מתמנו
לקמר לפי מתמנה מעגר קמתר מלא
מתמנה גדולה: מנו דחיטא כראמר
רבי רב פפא לאביי. לעולי מ' סי
לפיכי מקדיטו בכרי מי קמל:
אסיטון. כמף מלא נקמנ מ' לרגם
קוקין לי מלרגן מלגיש: עד שיגמל
ויטבול. כיגמנה (ר' פ"ס) נפקיל ל
מיקמנ מנסס סר מרס ארגק מ' לסמי
לתמון מנמנס מי מלר כ מלי מנ
לעמרס קמתר: מנמנה דרבנן. לטלילת
לגרי ר"ל מנמנס: משנה
מלרון (מלרון). לשון. גלל
לשון. לגרגר כתבון.
לפי שהמלכה
בה בדרה
מסנגרן.

חוא דלא דק אבחריה לא דשמע שמעתא כמסיתיו דרבון ורמס לזו
כצודבא מרבנן דמי: מבל מבל דשמע הכי: מבל פשטא לא צריכא
בבבל מבבל מרבנן דלר בעניע שאינו נקוב: מעשר ראשון כר': פשטא לא
צריכא כגון שהקדיש בברי מרו דחיטא כראמר ליה רב פפא לאביי קבל
כרשני ליה: מעשר שני וכר': פשטא לא צריכא שנעדו לא נפדו בקדש
מעשר שני כגון שפדאו על גבי אסיגון ודחבנא אמר *יצדת הכסף ביד ר'
*בפף שש (לז) עליו צדה הקדש שאלנו על גבי קרקע ולא פרא בכפף
ודחבנא אמר * יצנון ופקם ופקם לו: דחשמש שאכל פרוח מכרי: פשטא
איידי דחבא רישא כוית חבא סיפא פרוח מכרי: (דחבורי אין מזמנין עליו:
פשטא הבא בבאי קסקנן) *בבר שכל ולא מבל דאמר רבי יוחנן אינו בר עד שיהל
חיבולל הכמה דלא מבל נברי חבא יא) נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: אמר רבי *יוסי קטן המגיע
בעריסה מזמנין עליו ותא חנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם ותא דאמר כרבי דחשיל
דאמר ריבל אף על פי שאמרו קטן המגיע בעריסה אין מזמנין עליו אבל עשיל אותו פניף לעשרה
ואמר ריבל תשעה ועבד מצטרפין מרחיבי *מעשה ברבי אליעזר שבבנו לבית הכנסת ולא מצא עשרה
ושדרה עבדו ודשלימו לעשרה שדרה אין לא שדרה לא תרי אצטריכו שדרה חד ונפיק בחד ודחיבי עבדי
ובי דאמר רב יהודה *כל המשדרה עבדו שבר בעשה שנאמר *לעולם בתם הלבבות *לדבר מצות
שאני *מצות הבאה בעבירה ותא מצות הדבים שאני (ל) ואמר ריבל לעולם ישבים אדם לבית הכנסת
כדי שיוכה ויכנה עם עשרה וראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם *שכר
כולם כלקח דעקר אלא אמר רב יהודה *יכל הנוטל לו שכר בנגוי כולם אמר רב הונא *תשעה אחרון מצטרפין אל
רב נחמן ואחרון גברא ותא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מבבאי
אמרי לה כי מבדרי אמר רבי אבי אמר שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן לגברא הוא
אלא אמר רבי אבי אמר שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מרבי רב חסדא כגון
אנא ורב ששת מרבי רב ששת כגון אנא ורב חסדא אדר יוחנן קטן פורה מזמנין עליו תניא קטן
שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושאלא הביא שתי שערות אין מזרקדקין בקטן ואחרים מאי לאו
נטפא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא ותיר רבי אין מרקדקין בקטן ואחרים מאי לאו

רבון הנאל: המשקה עליו אסור קרא מכל מתרוחיכם תריטו. מה ראית לדבות דשמעיקריטו בכלי. ומשנין בכרי אדנן ותחיקיטו. בשילין לא אדנן:
שנאדנן. וכן ישראל שאכל מעשר שני והקדש שנפדו בהוצה הקרן. אדנים אלא בזן את החומש. מבבן ומזמן. המשש שאכל כוית. המשש שאכל פרוח מכרי. ומחיב דכוית הבבא קבע זמון.
ועיש: (לן) דחוי דאכל בשרי חולין וכוא אין בדבר לבבן לא כל פרוחה ותיחסן. אבל בין צדק לבבן לא כל כוית וכמכלין דאסר: אבל מי שאכל מכל מדרבנן ובנון עדין שאינו
נקבע. המגעשר דשמעיקריטו בכרי אלא דאמרה מבבר אחרון המגעשר שבר. והקדש אלא נפדו בכרי. ובר שכל אלא מכל. דבי בלולה מן מזמנין עליהן. אמרים
אמרים אמר קרא ותנא אלא אלא מעשר אלא מבבן. ומבבן בכרי אמרים אמר ליה לא אמרים אמר ליה לא אמרים אמר ליה לא

נֵכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃ מד וְכָל־עֶבֶד אִישׁ
מִקְנַת־כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ׃
מה תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל־בּוֹ׃ מו בַּבַּיִת

בֵּהּ׃ מד וְכָל עֲבַד גְּבַר זְבִינֵי
כַּסְפָּא וְתִגְזַר יָתֵהּ בְּכֵן יֵכוּל בֵּהּ׃
מה תּוֹתְבָא וַאֲגִירָא לָא יֵכוּל בֵּהּ׃
מו בַּחֲבוּרָא חֲדָא יִתְאֲכֵל לָא

לקט בהיר

(רא"ם): קכח) סבר ר"י שאם האיסור להעבד עצמו הלא כתיב וכל ערל לא יאכל בו, ולכן כתיב וכל ערל לגלות על פסוק זה שהאיסור שייך לאדוניו, ולקמן בפסוק מ"ח הזהיר הכתוב על שחיטת הפסח באומרו אז יקרב לעשותו, וכאן על אכילתו, שאם קנה עבד בין שחיטה לאכילה ולא מל אותו אסור באכילה (רא"ם), ודע שעבד זה הוא כנעני ונמכר לישראל וימול וטובל לשם עבדות ומתוייב במצוות כנשים ונעשה אחד מבני ביתו של אדוניו ואוכל בתרומה ובקרבן פסח, אבל איש ישראל הנמכר לשם או גרעא או נשכר לעשות מלאכה בשכיר יום וכדומה ישראל גמור הוא לכל דבריו ואין לו שום שם או דין עבדות כלל: קכט) פי' מותר לעשות כן לשהותו אצלו בלי למול אותו, ואם רוצה להאכילו קרבן פסח מל אותו ואוכל העבד, זה מה שהשמיענו הכתוב לשיטת ר' אליעזר (רא"ם): קל) שקבל עליו ז' מצות בני נח (חזק'), ושכיר זה גוי שנשכר לישראל לעשות מלאכתו כשכיר יום וכדומה, אבל אינו קנוי לישראל קנין גופו, ותושב ושכיר גויים גמורים הם ואסורים לאכול בתרומה וקרבן פסח אפילו הם גמולים כגון ערבי או גבעוני שמלו בניהם מחמת מנהג אבותם (לא לשם מצוה), ובינמות ריש פרק הערל דתה סברה זו בטענה שמילת ערבי אינו נקרא מילה ואין צריך קרא למעטינהו, אבל במילתא איתא כן בלי שום חולק, משום דסבירא להו שלא אידחי אלא לגבי גדרים שהולכים בם כלשון בני אדם, וכלשון בני אדם נקרא מילה רק מילת ישראל, אבל לגבי אכילת פסח צריך הכתוב למעטינהו (רא"ם), כללו של דבר, ג' קראי כתיבא, א) כל בן נכר זה ישראל שהשליך מעליו עול המצות ואפילו רק מצוה אחת בין מצות מילה בין מצוה אחרת. ב) וכל ערל זה ישראל שלא מל מחמת אונס ופטור ואינו בן נכר כגון שמתו אחיו מחמת מילה, וכ"ש שלא מל בפשיעות, וכ"ש תושב ושכיר שלא מל, וכ"ש סתם גוי שלא מל. ג) תושב ושכיר הגס

אור החיים

כי כל זה בשלימות מעכב לדורות. ורחיתי מדרש רבותינו (שמות רבה י"ט) שהוליח כ' רוח מגן עדן ובשם פסחו של משה ונתקבצו כל ישראל ואמרו לו משה רבינו בבקשה האכילנו מפסח שלך אמר להם אם אין אתם נימולים אין אתם אוכלים דכתיב זאת חקת הפסח וגו' מיד נתנו עצמם ומלו וכו' עד כאן. הנה לפי מדרש זה לא קשה למה לא אמר דבר וגו' או לאמר כי פרשה זו למשה ולאהרן נאמרה ונוה אותם כל בן נכר וגו'[קנה] ואחר שבאו ישראל לגד אכילת פסחו של משה כמבושם מלו עצמם. וקשה לדברי המדרש ואיך יכול ליתן להם מפסחו והלא אין הפסח נאכל אלא למנויין. ואולי שאמר להם כן כדי שימולו וכשימולו יהיה כמו כן פסחיהם כפסחו של משה מבושם. ורחיתי ראיה לדברי המדרש שלא רצו למול ממה שאמר ביחזקאל (כ') וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי וגו' ואומר לשפוך חמתי עליהם בתוך ארץ מצרים, הרי שלא קבלו עשות מצותיו יתברך:

אור בהיר

קנה) פירוש שלא יתנו משה ואהרן מפסחיהם לישראל, שהם בני נכר וערלים.

רש"י

(מכילתא כ"ב:), ואחד נכרי* ואחד ישראל מומר* במשמע (מכילי' - תנח'): (מד) **ומלתה אתו אז יאכל בו.** (רבו), מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח[קכח] דברי רבי יהושע רבי אליעזר אומר אין מילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח, אם כן מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד[קכט] (מכילי'): (מה) **תושב.** זה גר תושב[קל] **ושכיר.** זה הנכרי* (פס - פס), ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וכל ערל לא יאכל בו, אלא כגון ערבי מהול וגבעוני* מהול והוא תושב או שכיר (מכילי') [מו] **בבית אחד יאכל.** בחבורה אחת (אונק'), שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות

שיטתי נשתאשת • בני - עכו"ם. • משומד. • חצוי - תעכו"ם. • וגבעוני.

אֶחָד יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־
הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בוֹ׃
מז כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ׃ מח וְכִי־
יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הִמּוֹל
לוֹ כָּל־זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה

תֵּפֵיק מִן בֵּיתָא מִן בִּסְרָא לְבָרָא
וְגַרְמָא לָא תִתְבְּרוּן בֵּהּ׃ מז כָּל
כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יַעְבְּדוּן יָתֵהּ׃
מח וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר עִמָּךְ גִּיּוֹרָא וְיַעְבֵּד
פִּסְחָא קֳדָם יְיָ מִגְזַר לֵהּ כָּל
דְּכוּרָא וּבְכֵן יִקְרַב לְמֶעְבְּדֵהּ וִיהֵי

רש"י

ויחלקוהו*, אתה אומר בחבורה אחת או אינו אלא בבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחבר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר (י') על הבתים אשר יאכלו אותו בהם[קלא] מכאן שהאוכל אוכל בשני מקומות (מכילי' - תנח'): **לא תוציא מן הבית.** מן החבורה (פס - פס): * **ועצם לא תשברו בו.** כראוי לאכילה[קלב], כגון שיש עליו כזית בשר יש בו משום שבירת עצם, אין עליו כזית בשר (או מוח) אין בו משום שבירת עצם (מכילי' - פסחים פ"ד:): (מח) **כל עדת ישראל יעשו אותו.** למה נאמר[קלג] לפי שהוא אומר בפסח מצרים (ג') שה לבית אבת, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו (מכילי' - תנח'): (מח) **ועשה פסח.** יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ,

שיטתי נשתאשת • ויחלקו בו. • יאכל, ועצם.

בריעא דקרא בבית אחד „יאכל" ועליו קאי ועצם לא תשברו „בו", ומנה שם בגמ' כמה דברים שאינם ראויים לאכילה ואחד מהם כשאין עליו כזית בשר דסתם אכילה בכזית. ובדפוס הא' הנוסח בד"ה „יאכל ועצם לא תשברו בו" וכו', ונכון, והוא ע"ד שכתבנו: קלג) מהיכי מיתי שלא יעשו אותו כל העדה, אלא בא לומר שלא דוקא למשפחות כמו פסח מצרים, ויכלו לערב אנשים מכמה משפחות על פסח אחד, וכן תרגמו יונ"ע:

אור החיים

מח. **וכי** יגור אתך גר.[קיג] כאן הסכים על קבלת גרים מהערב רב כדעת משה. והוא אומרו אתך. עוד רמז דעת עליון כי לא הסכימה על הדבר אלא לרצון משה כ' חפץ כאומרם ז"ל (שמות רבה מ"ב). והוא אומרו אתך גר פירוש עמך הוא גר שאין אתה בקי בנסתרות ולא מחשבותי מחשבותיכם, ולא ולמד מה עלתה בידם מהם:

המול לו כל זכר.[קיד] פירוש כשם שמילת עבד מעכבת בישראל שלא יאכל גם הגר מילת עבדיו וכו' מעכבת אותו עד שימול לו כל זכר. ואומרו ואז יקרב וגו'[קטו]. פירוש לא יצטרך שישחטו אחרים עליו אלא הוא בעצמו יקרב לעשותו וכיה

אור בהיר

קנו) היה לו לומר אתכם, כמו שאמר בפ' הסמוך הגר בתוככם. קנז) ולא אמר ימול בשר ערלתו. קנח) ולא אמר אז יעשה

אלמא לא קני ליה רביה • והא דתמר בפ"ק דקידושין (דף מז: ופס) דעבד עבדי גופו קני ליה לפקון שלריך גם שחרור ואין יולא בחמירה בשאולו אבל לגמרן מעות לא והא דשרי בעפחה בעבדים הייט משום שלריך שיעבוד אח רבו בין ביום בין בלילה כדכתיב (דברים טו) כי מובה שכר שכיר עבדך דשכיר קרייה רחמנא ואי"ח דמשמע דמשעמת דקני ליה רביה יש לי ליתר והלא עבד כעבדי גופו חייב בעפחה ל"ל (שם הים דף לא:) כשיש כרלשון תובה ואפילו לחתן דתמר (שם) רשות מכל מקום שרי לאכל פסח והכא כתיב כל יאכל בו וי"ל דאי הוה קני ליה רביה לא הוה אכיל אלא בהתמלאת רבו כעבד כעבדי אלא בהתמלאת אחרים:

אלא לאפטרי • ואי"ח כי בשביל לאפטרי כתב שקר דכתב לא יאכל בו והם אוכלין ואמר ר"י דאיכא לאוקמי קרא בעכרי ותובה עובד סוכבים ומכל מקום לעופיה לא אינעבד דלא עדיף מעבד ובן נכר ובהיא דרים בתבילתא הכי תובה זה גר תובב שכיר זה העובד סוכבים א) "וא"ח כיון דלעובד סוכבים לא אינעבד לבתוב תובב ובכיר יאכל בו ובוקמיה ביבראל ולאפטרי ואמר רבינו יאקב דאם לא הוה אמטע דבר שזה לבתיר אוכן בעבדא דלא הוה אמטע בלא שזה לבתיר לקבן (דף מב:) דאוכן אסור בעבדא מבדיה שזה דאמטע מחמו ממעבר לא הוי דבר הכי אלא הוה מוקמינן לאכל ערל בתמעבר כדלקבן (דף מד:) אי הד אלמד ואד אלמבד • והאי כלאיו בלאיו כתיב בלא לאכל בו: **אי** מה פסח אוכן אסור בו • אי"ל אמ"א דאקבן בכ' האמה בעבדים (דף מח:) דאוכן מוכל דאוכל ומוקמינן לאכל עבדא בלא לאכל בו בעבדא בלא לאכל בו בעבדא בלא לאכל בו בע

הא דאמרינן, שדי חד אלמד וחד אמלמד, אע"ג דהוי הכא תושב והכא שכיר, מכל מקום תושב ושכיר חד עניינא הוא, וכתנא דבי ר' ישמעאל דאמר[65] ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה[66].

ה"ג רש"י ז"ל[67], כל בן נכר לא יאכל בו למה לי משומדות[68] פוסלת בו ואין משומדות פוסלת במעשר כל ערל לא יאכל בו למה לי בו אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור. ולא גרסינן תושב ושכיר לא יאכל בו למה לי, דההוא הא אמרינן דמופנה לגזרה שוה[69]. ונראה לי דהא לא קשיא, דאנן לאו אתושב ושכיר מהדרינן השתא, אלא למה לי למכתב בו דרשינן, דהוה ליה למכתב תושב ושכיר לא יאכל. ולפי גירסא זו, תושב ושכיר לא יאכל בו וכן וכל ערל לא יאכל בו, תרוייהו להתירם במצה ומרור, ואיצטריכו משום דערל היינו בן ישראל ערל ותושב ושכיר גוי[70]. ואי נמי י"ל כדברי רש"י ז"ל, ובו דגבי תושב ושכיר לא מייתר, דכיון דאיצטריך למכתב תושב ושכיר לגזרה שוה כתב נמי בו, וכדאמרינן לקמן בפרקין[71], גבי תלתא ממנו דכתיבי בפסח, חד לגופיה וחד לאפנויי, ואידך למאן דאמר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, איידי דכתיב נותר כתיב נמי ממנו[72]. ואית דגרסי, וכל ערל לא יאכל בו ערלות פוסלת בו ואין ערלות פוסלת במעשר[73]. ואינה,

דהא בהא שמעתא גופה אמרינן בסמוך[74], ממנו ממנו ממנו למה לי לכדרבא[75] אמר ר' יצחק דאמרי לקמן[76], ערל אסור במעשר דילפינן בגזרה שוה דממנו[77] ממנו מפסח. ואית[78] דגרסי, כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו למה לי בו (מומרות) [משומדות][79] פוסלת בו ואין (מומרות) [משומדות][79] פוסלת במעשר[80], ולהאי גירסא ניחא לי מאי דעבדינן צריכותא מערל ובן נכר[80]*.

[עא, א] מומרות[81] פוסלת בו ואין מומרות פוסלת במעשר. קשיא לי, לימא אין מומרות פוסלת בתרומה[82]. וצ"ל דכל דאיכא לאקושי תרומה לפסח מקשינן מגזרה שוה דתושב ושכיר[83], דאפילו לאנינות הוה מקשינן אי לאו דאפקיה קרא מדכתיב וכל זר, ומזרות לא ממעטינן אלא חדא כיון דכתיב תושב. ולרבויי אנינות ולמעוטי מומרות ליכא למימר, חדא דמומרות חמורה, ועוד דלא שבקינן מידי דכתיב בגופיה דפסח ולפינן אנינות דלא כתיב בגופיה וכדאמרן לעיל[84]. כנ"ל.

לאייתויי ערבי מהול וגבעוני מהול. דאי לא כתיב תושב ושכיר הוה אמינא דאכלי דהא מולין נינהו. תמיהא לי, תיפוק לי משום בן נכר. וי"ל דמשומדות פוסלת בו טפי מגוי גמור, דאלו התם ישראל והתנכר וגריע טפי מגוי[85].

והני מולין נינהו והתנן קונם שאיני[86] נהנה

בזה. 65 לעיל יז, ב ושי"נ. 66 כ"כ תוס' ד"ה שדי, והרמב"ן, וכ"כ הריטב"א. 67 לקמן עא, א ד"ה ה"ג כל ערל. 68 בנדפס: מומרות, ועיין להלן הערה 80. 69 ע"כ דברי רש"י, וכן הסכים הרמב"ן לגירסא זו. 70 גירסא זו הובאה ברמב"ן, ועי"ש מה שהקשה על גירסא זו ומסיק דלא נהירא. 71 עד, א. 72 כ"כ התוס' ד"ה בו המרת דת, בביאור פרש"י. 73 גירסא זו הובאה ברמב"ן דהכי איתא במקצת נוסחי ומסיק דגירסא משובשת היא. 74 עא, א. 75 לפנינו כאן: לכדרבה, וכ"ה בפסחים צו, א. ולקמן עד, א: רבא, וכ"ה ברמב"ן. 76 עד, א. 77 בנדפס ובכי"ב: במנו. 78 מכאן עד סוף הדיבור ליתא בכתבי היד והוא ע"פ הנדפס. 79 כצ"ל ע"פ תחלת הדיבור. ע"ל הערה 68. 80 זאת הגירסא הביא הרמב"ן, והוסיף: כלומר חד לגופיה וחד לדרשא. 80* ועיין מש"כ בזה המהרש"א. 81 דיבור זה איננו בכתבי

היד והוא ע"פ הנדפס. ועיין בדיבור הקודם שבכתבי היד היה כתוב: משומדות. 82 כדאיתא בפסחים צו, א וכמש"כ תוס' ד"ה ואין המרת דת. 83 משמע מדברי רבינו דס"ל דכן הוא האמת דהמרת דת פוסלת בתרומה, וכבר תמה בזה הקרן אורה מגמ' דפסחים שם. ועיין בדק"ס שם שבכמה נוסחאות ליתא. וכ"כ המאירי שם עמ' שסד דמשומדות פוסלת בתרומה. וכאן בעמוד 262 כתב שי"מ שמשומדות אינה פוסלת לתרומה, ומשמע שי"מ שפוסלת. 84 ע,ב. 85 וכ"כ הריטב"א. ומבואר בדברי רבינו דמבן נכר לפינן רק משומד, וגוי גלמד ממקום אחר. וכ"כ הרמב"ם בסה"מ לארץ קכח בשם המכילתא וכ"כ במ"ת פ"ט קרבן פסח ה"ז, והוא במכילתא דרשב"י. אבל במכילתא דר' ישמעאל פט"ו איתא: אחד ישראל משומד ואחד גוי במשמע, וכ"ה ברש"י עה"ת שמות יב, מג. וכ"ה בתרגום יונתן, אבל בתרגום אונקלוס הוא כרבינו והרמב"ם. וע"ע במהרש"א ובקרני ראם. 86 בנדפס: שאני, וכ"ה

לערלים מותר בערלי ישראל. פרש"י ז"ל[87], לענין נדר מולין הן דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ואיכא למידק, כיון שערלי ישראל לענין נדרים לא הוו כערלים אע"פ שבכל התורה כולה הוו כערלים, אם כן אף אנו נאמר במולי אומות העולם שאעפ"י שבנדרים הוו כערלים בכל התורה כולה הוו נימולים. וי"ל דלגבי אומות העולם קרא כתיב[88], כי כל הגויים ערלים, אע"פ שיש מקצת מן האומות שהם מולין כערבים וגבעונים[89].

אלא לאייתויי גר שמל ולא טבל, וקסבר אינו גר עד שימול ויטבול. קשיא לי, אם כן היינו גוי, ואעפ"י שמל הרי הוא כערל, דהוה ליה כערבי מהול. וליתא, דשאני הכא דמילתו לשם יהדות, ואעפ"י שלא נגמר גירותו, מכל מקום כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית, שאינו צריך אלא טבילה[90].

הא דבעא ר' חמא בר עוקבא ערלות שלא בזמנה אי מעכבא, בערלות דגופיה קא מיבעיא ליה, אלא דר' זירא אתא למיפשט ליה מערלות דזכריו ועבדיו, לומר דאף הן מעכבין כל שכן ערלות דגופיה, ואתא רבא ודחיה להא דר' זירא, לומר דערלות דזכריו ועבדיו לא מעכבי ליה, ולא קמא הא דר' זירא, אבל בעיא דר' חמא לא איפשיטא, וכן כתב ר"ח ז"ל[91].

[עא, ב] מהא דרב פפא דאמר בדכאיב ליה עיניה לינוקא, שמעינן, דאפילו משום כיבא דינוקא דעלמא דחינן לה למילה, ולא תימא דוקא משום עינא, דשוריקי דליבא בעינא תלו, כדאיתא בפרק אין מעמידין[92], גבי[93] מתרפאין רפוי ממון, דכאיב ליה כל דהו משמע. וטעמא דמילתא, משום דאי מהיל ליה דילמא מתוך כאבו וכאבה של מילה אתי לידי סכנה. והכי אשכחן לגאון ז"ל[94] דכתב, כך ראיתי כל תינוק שהוא מצטער בין מחמת חולי בין מחמת דבר אחר אין מוהלין אותו עד שיבריא ואם מחמת חולי כבר שנינו חלצתו חמה נותנים לו שבעה ימים להברותו או מחמת דבר אחר כדתניא[95] אמר ר' נתן פעם אחת וכו' הילכך כל קטן שהוא בצער או כחש בעצמו ממתינין לו עד שיבריא[96].

בטומטום שנקרע ונמצא זכר ביני ביני. קשיא לי, והא איפשר למקרעיה מצפרא ובר מיקרע ומימהל הוא, ואי אמרת דלא בקי למקרעיה והוה ליה כחבוש בבית האסורים, אם כן אף ערל דעלמא לא יעכב בשאין אביו יודע למול. וי"ל דהרבה בקיאין בכך ואין בקיאין בקריעת טומטום, ומכאן דלאו בר מימהל חשבינן ליה עד שיקרע. כנ"ל[97].

ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקבלו

לפנינו, ועיין בתוס' ד"ה שאני נהנה. 87 בד"ה בערלי ישראל. 88 ירמיה ט, כה. 89 כ"כ תוס' ד"ה והנימולין ועיין בתוס' הרא"ש, והרמב"ן, וכ"כ הריטב"א והמאירי. וע"ע בתוס' ע"ז כז, א ד"ה אלמא. 90 וכ"כ הריטב"א והמאירי. ועיין לעיל מו, ב בתוס' ד"ה כי פליגי ובתוס' הרא"ש כאן, שכתבו דר"ע יליף מהכא דאינו גר עד שימול ויטבול, היינו משום דס"ל שלא כדברי רבינו, דאם היינו יודעים שאינו גר והוא גוי א"צ לפסוק מיוחד שאסור בפסח. ואולי י"ל דגם התוס' מודים ליסוד של רבינו דל"ה ערל כיון שמל לשם יהדות, אלא דס"ל דמבן נכר לא יאכל בו לפינן גם גוי, וכמש"כ לעיל בהערה 85 בשם המכילתא דר"י, וכדמשמע מדבריהם לעיל ע, ב ד"ה אלא לאפנויי, שכתבו: דלא עדיף מערל ובן נכר וכל שלא טבל הוי גוי, אבל רבינו דס"ל לעיל בד"ה לאייתויי ערבי מהול, דגוי אינו בכלל בן נכר, נמצא דגוי ממעט בפסח משום ערל, לכן שפיר כתב דכיון דמל לשם יהדות אינו ערל והו"א דאוכל בפסח. 91 וכ"כ הריטב"א בשם הר"ח, והמאירי בשם גאוני הראשונים שהוא הר"ח. וכ"כ בצה"מ בריש הפרק והרמב"ן כאן בחי'. וכ"כ בפסקי רי"ד. ועיין במהרי"ם שכיון לפירוש זה. וכ"כ תוס' לעיל בריש הפרק ד"ה הערל, דהבעיא לא נפשטה, וכ"כ רבינו

שם. ובמאירי עמ' 263 כתב בשם רוב מפרשים דהבעיא נפשטה ומותר לטוכו בשמן של תרומה. חו היא דעת הרמב"ם בפי"א תרומות ה"ז שפסק כן וכמש"כ הכ"מ שם בעיא דאיפשיטא. ועיין בישי"ש סי' א משי"כ בדעת הרמב"ם וע"ע בזה בקרן אורה ובערוך לנר. 92 עבודה זרה כח, ב. ולפנינו שם: דשוריני דעינא באובנתא דליבא תלו. ועיין ברמב"ן. 93 בכתבי היד: גמ'. 94 מובא ברמב"ן, וכן בריטב"א ובנמוק"י. 95 שבת קלד, א; חולין מו, ב. 96 וכ"כ המאירי: ולמדת מזו שאף בחולי של אבר אחד דוחין את המילה. ובספר האשכול ריש הלכות מילה מביא בשם תשובה, והיא בתשוה"ג שערי צדק סי' ג, ובמסקנא שם: הלכך כל קטן שהוא בצער או כחש בעצמו ממתינין לו עד שיבריא, ואני הכותב יש לי ראיה אחרת כדאמרינן בפרק הערל וכו' כגון דהוה כאיב ליה עינא לינוקא וכו' נמצא קטן שהוא בצער אפילו שלא מחמת חולי אין מהלין אותו. והובאו דבריו אלו בקצור בחמים דעים סי' קנא. וכ"כ בעיטור הלכות מילה חלק שלישי נב, ג. וכ"כ בשבלי הלקט הלכות מילה סי' א קפו, א בשם גאון. ועיין בטור ושו"ע יו"ד סי' רסב ס"ב, ובש"ך סק"ג. 97 וכ"כ המאירי.

כי כל הגויים ערלים[114]. וכל הגויים ריבה אפילו ערביים וגבעונים.

ר[113]*לאתויי גר שמל ולא טבל. פי' דסבירא לו שאינו גר. ומיהו מילתו מילה כיון שהיתה לשם יהדות[115] ואפ"ה פסלו הכתוב מפני שהוא עדיין

קאמר לאתויי תרי מילי. אבל לאתויי ערבי וגבעוני מהול לא יתיישב, דחדא מילתא היא עכ"ל. 114 מקורו ברמב"ן ורשב"א וכ"כ תוס'. 115 א) קרובה לזה במאירי ומקורו ברשב"א ושם: דשאני הכא דמילתו לשם יהדות ואע"פ שלא נגמר גירותו מ"מ כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית שאינו צריך אלא טבילה עכ"ל. והיינו דהרשב"א רבינו והמאירי אית להו דר"ע ס"ל דהיה טבילה באבות במתן תורה כרבי יהושע וחכמים לעיל (מו, ב) ולכן גר שמל ולא טבל אינו גר, ומ"מ בעינן מיעוט דהוה בכלל ערל לענין פסח. ב) מיהו תוס' הרא"ש בסוגיין ותוס' (מו, ב) ד"ה כי איתא דלעולם סבר כר"א דלא היה טבילה באבות, והא דעכו"ם שמל ולא טבל דאינו גר מהכא נפקא דמעטיה מפסח. וכנ"ל להרמב"ן במלחמות פי"ח שבת [וראה גם בתי' במכלתין (מו, ב) אות ב' בשם רבינו נתנאל דמכאן ילפינן דלר"ע טבלו האבות במצרים לאכילת פסח ע"ש]. ג) וראה בחת"ס או"ח סימן קטז דר"ל דגר שמל ולא טבל יהיה כשר למול ע"פ סוגיין משום דהוה בכלל מולין יותר מגבעוני מהול, ורק דהוא מיעוט לענין קרבן פסח כנ"ל בכתתו. אולם האמת דסברתו יתכן רק לדעת רבינו והרשב"א דר"ע כחכמים דמל ולא טבל כבר ידעינן דאינו גר ומ"מ הוצרך ר"ע למיעוט מיוחד מקרבן פסח. אך לתוס' ותוס' הרא"ש דמכאן דנתמעט מפסח יליף דמל ולא טבל אינו גר, ליכא מקור לומר דעדיף מל ולא טבל מערבי וגבעוני מהול. ויתירא מזו גם להרשב"א ורבינו כל המקור לומר דעדיף מל ולא טבל מגבעוני מהול הוא רק לר"ע דהוצרך לתרשב ושכיר למל ולא טבל, אבל למאי דקי"ל כר"א דתרשב ושכיר לגו"ש ומ"מ קי"ל דגר שמל ולא טבל אינו גר וכפשוטו פסול לק"פ גם למאי דלא קי"ל כר"ע, עכצ"ל דלדינא קי"ל מסברא דגר שמל ולא טבל הוא ערל גמור. ועוד ראיתי בספר הברית יו"ד מילה סימן רסד לקוטי הלכות אות יב' שהשיג על החת"ס מטעם אחר, דלפי הגר"א דמומר מקרי מהול ובעל ברית ואפ"ה פסול ע"פ התו"כ מקרא מכם להוציא המומר א"כ גר שמל ולא טבל נמי אינו בכלל המול לכם, וע"ש בספר הברית במקור וביאור הלכה אות י' עוד בדין זה ואכמ"ל. ד) וראה בשו"ת בנין ציון סימן... שדן ע"פ דברי הרשב"א כאן, דעכו"ם שמל ולא טבל אינו בכלל עכו"ם ששבת והביא שם שנתווכחו עמו חכמי ישראל בזה ע"ש. ומלבד מה שהערתי באות הקודם דלדעת התוס' ליכא כלל מקור לזה, וכן אף להרשב"א אפשר דרק ר"ע קאמר הכי ואגן קי"ל כר"א בזה, עוד נראה לי דעיקר דברי הבנין ציון מדוקדק רק מלשון הרשב"א דכתב "שלא נגמר גירותו ונכנס קצת בדת יהודית" משא"כ רבינו הריטב"א דכתב רק "ומיהו מילתו מילה כיון שהיתה לשם יהדות וא"ה פסלו הכתוב מפני

גוי, דאילו ממשומד לא נפקא כדכתב לעיל[116]. דברה תורה כלשון בני אדם. פי' דסבר דאע"ג דאיכא למדרש כי הכא, לא דרשינן כפל לשון, וכבר כתבתי בכ"מ[117].

מהו לסוך שמן של תרומה. פי' דסיכה כאכילה[118]

שהוא עדיין גוי" דאפשר דהוא הלכה רק בשם ערל ובדין כל הגויים ערלים דקס"ד דמעשה מילה לשם יהדות מפקיע מהשם ערל, אבל במה שנוגע לדין עכו"ם הרי הוא גוי גמור והוה בכלל גוי ששבת, וכן מטה יותר לשון רבינו. וראה ברבינו ירוחם נתיב יד' ח"א גר שמל ולא טבל אינו ערשה יינו יין נסך ומגעו מותר בשתיה וכו' כך פסקו התוס' ע"ז (נז, ב) [אך לפנינו שם עכו"ם שמלים וטובלים מרצונם. ובהריא בבה"ג הלכות מילה דמל ולא טבל הרי הוא כגוי ומגעו ערשה יין נסך]. וראה באבני נזר יו"ד סימן שנא' דר"ל מעצמו חידדש יותר דאף דמל ולא טבל אינו גר גמור מ"מ במצות שבת חייב שהרי במרה נצטוו על שבת חזה היה קודם טבילה במתן תורה, וע"ש שד"ק הכי מהזוהר פרשת בא (דף מ, א), אך מסיק דמהראשונים מבואר איפכא ע"ש ובכלי חמדה פרשת נצבים ואכמ"ל.

116 ד"ה לאתויי. 117 בכתובות (סז, ב) ד"ה דבר ובמכות (יב, א) ד"ה הא, ובנדה (מד, א), ובמקומות הנ"ל דשלש דעות בדבר בתנאים, דאיכא תנא דדברה תורה בלשון בני אדם גם היכי דאיכא למדרש, וראה בחידושי הריטב"א החדשים ב"מ (לא, א) ד"ה ולר"א בשם י"מ ע"ש בארוכה וביבין שמועה סימן רכה"ו ובמ"ל פ"ו דעות הל' ז'. 118 א) מבואר דדעת רבינו דבתרומה סיכה אסור מן התורה לזרים ומצד דרשא דולא יחללו, וכ"כ רבינו ביומא (עז, ב) ד"ה אע"פ בשם ר"ת, ובריטב"א ב"מ החדשים (נד, ב) דר"ת הביא דרש זו מהספרי, [וזה סותר דברי רבינו בנדה (לב, א) בשם ר"ת וכן הסכים רבינו שם דסיכה אף בתרומה כן נקטו האחרונים בדעת הרמב"ם פ"י מהל' תרומות הל' ב' מדחייב קרן וחומש, וכן מדבריו בפ"ג מעשר הל' י' וכ"מ מהפיהמ"ש פ"ו תרומות משנה א'. [וראה בפר"ח או"ח תר"א ראיות לדעת הרמב"ם, ובמחנ"א פ"ח מאכ"א ובמנ"ח מצוה רעט, ומצוה רפב' עמ' 186 ובדברי יחזקאל סימן טז]. וכן משמע פשטות דברי רש"י פסחים (לב, א) ד"ה האחד, ב"מ (נד, ב) וכן במכלתין (עד, א) מגין למע"ש שנטמא שמותר לסוכו. וכדהוכיחו האחרונים דעתו, וכ"ד המאירי ברכות (לה, ב), וכ"מ מהמאירי בסוגיין [וראה להלן ציון 122 הבדלים גם בשיטות אלו דסברו סיכה בשתייה דאורייתא]. ב) מיהו הרבה ראשונים ס"ל דאף בתרומה סיכה כשתייה הוא דרבנן והדרשא אסמכתא בעלמא, והיינו מסקנת התוס' יומא (עז, א) וכן שם בתו"י (עו, ב), ותוס' נדה (לב, א) ותוס' הרא"ש שם. הרמב"ן שם [והביא דכ"א בירושלמי מע"ש פ"ב הל' א' "לית כאן סך"] הרשב"א והר"ן שם, ובמ"ל סוף מאכ"א דכ"ד רוב ראשונים. [ובאחרונים מיהו דנו דיהא אסור לסוך בתרומה מצד משמרת תרומתי ע"ש בדברי יחזקאל ובאמרי משה סימן יג' וע"פ העונג יו"ט

כדדרשינן בעלמא[119] וגם לרבות הסך. ומה שכתב רש"י[120]* ז"ל מדכתיב[120] ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו וכדכתב בפרק ר"ע[122]

סימן צו' דהמאכיל תרומה לזר עובר במשמרת ע"ש, ובזה יישבו קושיית המ"ל סוף הל' מאכ"א להרשב"א (קיד, א) דאיסור דרבנן ספינן בידים לחיגוק איך יפרש סוגיין למאי שסובר הרשב"א דסיכה כשתייה הוא רק דרבנן ודרשא דמתו בו יחללוהו הוא רק אסמכתא ע"ש בדבריהם]. 119 נדה (לב, א),כריתות (ז, א), תו"כ אמור ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לרבות את הסך. 120 וכרש"י כתבו גם הפס' רי"ד מאירי וראמ"ה 121 תהלים (קט, יח). 122 שבת [פו, א]. וגם בנדה באבע"א. 123 א) לכאורה צ"ב מה הוקשה לרבינו דאף אי הוה רק אסמכתא, יש לפרש סוגיין דלענין דרבנן בע"א ליה וכצ"ל לתוס' וכ"נ לרבינו עצמו בנדה [ורבינו להלן (קיד, א) סובר דגם איסור דרבנן לא ספינן בידים ואף לאינו בר הבנה ע"ש], וכנראה דהוקשה לרבינו דמלשון רש"י משמע דדאורייתא היא מצד ותבא כמים בקרבו, וראה גם ברש"י ב"מ [נד, ב] דעל עיקר דין דסיכה בזר חייב קרן וחומש נמי הביא הך קרא דותבא כמים בקרבו, וכ"מ מרש"י פסחים [לב, א], ובודאי פשטות דבריו משמע דדאורייתא הוא, וכדהבאנו בציון 118 מרש"י מכלתין (עד, א) ד"ה שמותר שמוכח הכי. ב) ולכאורה מרש"י מקור למש"כ הגרי"ז בספרו במכתבים דף 7-156 בדעת הרמב"ם דדי"ק דאין בסיכה משום לאו דזרות ועו"לות אבל מ"מ ילפינן מותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו דביחס לחפצא וקיום מצותה חשוב סיכה כשתיה, ולענין זה הוי דרשא גמורה, [ולא אסמכתא בעלמא], וכדמבואר ברמב"ם פי"א תרומות הל' א' דהא דתרומה ניתן לסיכה ילפינן מותבא כמים בקרבו, כלומר דרק לענין דיהא חשוב מעשה אכילה מצד הגברא ולענין אזהרתו לא חשוב אלא זכר לדבר, וכן לענין יוה"כ לא שייך ללמוד איסור סיכה. והיינו דיסוד איסור סיכה לזר היינו דין בחפצא משום דין קיום מצותה שניתנה לאכילה ולשתייה בתורת תרומה ולא לזרים ערלים וטמאים ע"ש. ג) אלא דאכתי יש להעיר על מה שרציתי לומר בדעת רש"י, דהרי הגרי"ז עצמו דיי"ק מרש"י נדה שם ד"ה ולא יחללו וז"ל: בפרשת אזהרת טמאים בתרומה כתיב. לרבות את הסך בכלל קדשים לא יאכל עד אשר יטהר שהיא בכלל אכילה וכו' עכ"ל. הרי מבואר דשיטת רש"י דהא דנתרבה סיכה כשתייה בתרומה הוא גם ביחס לאזהרת זרות דחשוב מעשה אכילה גם ביחס לאזהרה על הגברא, מעתה אכתי טעון בירור למה הוצרך רש"י כאן להביא מותבא כמים בקרבן ולא הביא רש"י הך דרשא דנאמר על תרומה בהדיא ולא יחללו לרבות את הסך וצ"ע. ד) והנראה אולי בזה דרש"י מפרש דמדהביא הש"ס שם בנדה (לב, א) לאחר הדרשא מולא יחללו לרבות את הסך ואבע"א ותבא כמים בקרבו וכו', ע"כ לדך אבע"א בא הש"ס לומר דלית לן הך דרשא לרבות את הסך מולא יחללו. [ואפשר דהכרח רש"י לזה היינו קושיית התוס' שם דלמה הביא הש"ס

לענין י"ה, ליתא, דההיא אסמכתא וזכר לדבר בעלמא הוא[123] וכדפרשי'[124]* התם ובמסכת נדה[125] בס"ד.

קרא דדברי קבלה אחר שהביאה כבר דרשא מקרא בתורה לענין תרומה בהדיא, ותוס' שם למד מזה דגם הך דרשא דולא יחללו הוא רק אסמכתא, מיהו רש"י לא ניחא ליה בזה, ולכן מפרש דהך אבע"א חולק על מ"ד הקודם ולא דרש ולא יחללו לענין זה. וכמש"כ התוס' שם דבסנהדרין (סג, א) ובזבחים (ג, ב) דרשינן לה לדברים אחרים]. נמצא לפ"ז לרש"י הך דאם יש "אזהרת זרות" בסיכה, דחלוי בב' הלשונות בש"ס בנדה שם ובעלמא תפס רש"י כהאבע"א. [וכדברינו דאף להאבע"א דליכא אזהרה על הגברא של זרות בסיכה, מ"מ מצד החפצא, מדאורייתא סיכה כשתייה לרש"י ולכן חייב קרן וחומש מן התורה, וכהגרי"ז להרמב"ם]. ה) ועו"ל דרש"י מודה דגם להאבע"א בנדה נאמר אזהרה מולא יחללו על זר שסך, אלא דבזה פליגין ב' הלשונות בש"ס שם, דללשון א' בש"ס נאמר האזהרה גם על טמא וכדמבואר שם ומשא"כ להאבע"א לא נאמר האזהרה אלא על זר שסך ולכן בסוגיין דמיירי לענין ערל למאי דקי"ל כהאבע"א שפ"ד דהוצרך כאן לותבא כמים בקרבו וכבר עמד בזה הערוה"ג. [ואולי יש להוסיף דאף ללישנא קמא בנדה דנאמר האזהרה בסיכה אף בטמא היינו משום דטמא כתיב שם בפרשה דכתיב ולא יחללו אבל ערל נהי דלר"ע דיליף לה מאיש איש כמאן דכתיב בפרשה, אבל לר"א דקי"ל כותיה דיליף ערל מג"ז דשכיר שכיר מפסח י"ל כיון דלא כתיב בגוף הפרשה לא קאי עלה ולא יחללן. אולם לדרך זו נצטרך לומר דהא דבפסחים ובב"מ לענין תשלומי תרומה לא הביא רש"י ולא יחללו אלא הא דותבא כמים בקרבו, דסובר רש"י [סברא הפוכה מהרמב"ם לפי הגרי"ז דנקט דהדרשא דולא יחללו לרבות הסך נאמר ביחס לתשלומין ולא ביחס לאזהרה, ואיסור סיכה נלמד רק מותבא כמים בקרבו] משא"כ לרש"י לפי דרכינו נראה לי דלא נתרבה מולא יחללו רק האזהרה של הגברא בזרות אבל הא דהוה בכלל דין תשלומי תרומה דנאמר בפרשה שם "כי יאכל" היינו רק מצד ותבא כמים בקרבו והבן. ו) ונמצא דגם לשיטות דסיכה כשתייה בתרומה מדאורייתא איכא הבדל, דמפשטות דברי רבינו משמע דאיכא אזהרה גמורה של ערל זרות וטמא על סיכה בתרומה. אולם לרש"י אי איכא אזהרה על טומאה וערל תלוי בב' לשונות בנדה שם, ומרש"י בסוגיין משמע דתפס למסקנא דליכא אזהרה של לאו ממש על ערל וכנ"ל על טמא, כי אם איסור דאורייתא. (מיהו על זרות יש להסתפק דאפשר דאיכא אזהרת לאו ממש ותלוי במש"כ באותיות הקודמים), ולהרמב"ם לפי הגרי"ז ליכא אזהרה אפילו על זרות כי אם איסור דאורייתא וה"נ בטומאה וערל. ז) והא דרבינו לא ניחא ליה בעיקר מש"כ הגרי"ז דותבא כמים בקרבו הוא דרשא גמורה לכה"פ ביחס לחפצא, דשם ביומא פי' רבינו דהא דלאו ראיה לדבר וז"ל: לפי שאין הכתוב מדבר בענין שתייה וסיכה אלא שעושה משל לקללה הנכנסת

והרשב"א ז"ל ולא משום דאכשורי דרי כאשר כתבת אלא מטונך דמשום דלא אכשור ואיכא כמה עמי הארץ שאינם יודעים לקרוא ק"ש ואפילו היודעים אין קורין אותו בדקדוק ואם יקראו בלחש לא יצאו ידי חובתן אלא יקראו עם ש"ץ מלה במלה ויצאו ידי חובתן. ומ"מ מודה אני שאם אתה חושד את עצמך שתדלג מקצת תיבות ותסמוך בהם על הצבור מוטב שתקרא בלחש ובנחת כדי שלא תתרחק מן הצבור. **והנראה לע"ד כתבתי:**

סימן תתקיג (תעה)

שאלת ממני עם הארץ לענין עירוב אי הוי כשוכח או כפושע:

תשובה ראיתי בשם ריב"א ז"ל כיון שאינו יודע בעירובי תבשילין כשוכח הוי. ומסתברא לי דלא אמרה הרב ז"ל אלא פעם ראשונה אבל כיון שהוא יודע שחייב להניח עירובי תבשילין ויש לו ללכת אצל היודע ויתקן לו עירובי תבשילין וכיון דלא עביד הכי פושע הוא ואינו יוצא בשל אחרים. ויש ראיה מעובדא דההוא סמיא דחזא דהוה עציב וכו' וכן הדין לענין אשה דנשי לאו דינא גמירי. **והנראה לע"ד כתבתי:**

סימן תתקיד (תעו)

שאלת על מה שראית בדברי הראשונים שאין מברכין על הדלקת הנר ביוה"כ שחל בשבת טעם הדבר:

תשובה כבר ידעת יש מקומות שנהגו להדליק את הנר ביוה"כ ויש מקומות שנהגו שלא להדליק וקיי"ל דאמנהגא לא מברכינן כדאמרינן גבי ערבה ובשבת שחל ביוה"כ אין הדלקה מצוה שהרי אינו אוכל כדי שיצטרך אור הנר וא"כ אינו מדליק אלא משום יוה"כ ותלי במנהגא ואמנהגא לא מברכינן. **והנראה לע"ד כתבתי:**

סימן תתקטו (תעז)

מעשה היה בטבחיאה של שור גדול שנמצאת נקובה מבפנים והנקב לא היה יוצא לחוץ ומכניסין בתוכו עץ ולא היה יוצא לחוץ כלל אבל היה נכנס יותר משיעור עובי הטבחיאה והיתה הסבה לפי שהיה במקום הנקב כמין חטוטרת והיה הנקב נכנס לתוך אותו עץ אבל לא היה מפולש כלל:

תשובה המעשה בא לפני וראיתי כי העור שהיה לצד חוץ הוא עיקר העור של הטבחיאה שהיה גוונו כגוון של העור וקלפנו כל השומן שעליו ולא היה שם רושם לנקב כלל אלא העור שלם והכנסתי עץ קטן בתוך הנקב ושיערתי שהיה בין סוף הנקב עד העור של צד חוץ עד שיעור גדול והוא שנעשה באותו המקום כפין מורסא והעור הרך שמצד פנים ניקב וגם מקצת המורסא אבל העור של צד חוץ קשה ומגין ומטעם זה הכשרתי ואם המורסא היתה לצד חוץ וניקב כל העור איכא למימר שמא אין המורסא מגינה אבל המורסא היתה לצד פנים והנקב נכנס לתוכה והעור מבחוץ שלם ומ"מ מודה אני שהמורסא בעצמה אינה מגינה אפילו היה קשה דלא [עדיף] מחלב כשר דבעלמא סותם והכרכשתא אינו סותם ונפקא מינה שאם היתה המורסא חוץ מהעור אחתה ואדוקה בכרכשתא ע"י ריר אינה סותמת כיון שניקב העור כולו. **והנראה לע"ד כתבתי:**

סימן תתקטז (תעח)

שאלת ממני אפרש לך מצות בל תוסיף במה שייך ובמה לא שייך:

תשובה דע שכל מצוה שעשה אותה וכופלה אין בה משום בל תוסיף כגון נטילת לולב נוטל כמה פעמים שירצה וכן תקיעת שופר וחוזר ותוקע וכן ברכת כהנים מברך וחוזר ומברך או כגון קורא את המגלה וחוזר וקורא אבל המוסיף מגוף המצוה כגון חמש ציצית חמשה פרשיות בתפילין ארבעה ברכות בברכת כהנים חמשה מינין בלולב וכיוצא באלו כיון שהוא מוסיף דבר חדש במצוה הר"ז בבל תוסיף. והטעם מבואר כי כל המצות יש להם ולמספרם סוד נעלה והמוסיף או הגורע בהם מבטל ומבלבל הכוונה האלהית. אבל אם כופל המצוה כיון שהבורר עומד במקומו אין לחוש. ומכאן תבין כי כל מצוה שאין מגיינה מפורש

[illegible]ין עובר משום בל תוסיף כגון ערבה והדס [illegible] לולב נמי יש לומר דכפת כתיב חסר וא"ו [illegible]ן אלא אחד ואע"ג דדרשינן וענף עץ עבות [illegible] יחדסים אין מנין זה מבואר ממש. ושמור [illegible]ל שאם מוסיף במצוה עצמה ממה שכתוב [illegible] בהדיא הר"ז בבל תוסיף. ולדעת הרמב"ם [illegible]מורה דבשר עוף בחלב אסור מן התורה עובר [illegible]וסיף שזה מוסיף על הקבלה ואם הורה [illegible]יהיה בחלב מותר מהתורה עובר משום לא [illegible]לפי שזה גורע הוא שכך קבלנו שבשר בהמה [illegible] בכלל האיסור ורוב המפרשים הסכימו דלא [illegible]בל תוסיף אלא במצות עשה כגון שמניח שני [illegible]ין כשרים בראשו. ואותם אשר נהגו להניח [illegible]פילין לצאת ידי המחלוקת היינו משום דאליבא [illegible] הויות להדדי אם לא עשה כן הם פסולים [illegible]תורה דלאידך סברא אם עשה הויות להדדי [illegible]הם פסולים מן התורה וליכא משום בל תוסיף [illegible]שאין שניהם כשרים וצריך להניחם זה למעלה [illegible] דמקום יש בראש להנחת שני תפילין ולא זה [illegible] זה לפי שאין אחד מהם בין העינים ומניחם [illegible]ד ומברך ולא זה אחר זה דדילמא אותם שמניח [illegible]חרונה הם הכשרים ויש הפסקה בין ברכה להנחה [illegible] הנוטל שני לולבים הכשרים בידו עובר משום [illegible] תוסיף. וכתב הר"ן ז"ל דה' מינין בלולב אינו [illegible]בר בבל תוסיף אלא מדרבנן כיון דקיי"ן לולב [illegible]נ אגד הילכך כל לגאותו לא אסרו רבנן. ולפיכך [illegible]ס וערבה דאיכא נוי מצוה מותר לולב ואתרוג [illegible]א נוי עובר בבל תוסיף דרבנן. **והנכון אצלי** [illegible]שכתבתי למעלה דכל ענין שהוא מפורש בתורה [illegible]ר משום בל תוסיף כגון כפת תמרים פרי עץ [illegible] וכן נראה מדברי התוספות בפרק הדר. ויש [illegible]ל לאו זה שלא ישב בסוכה אחר החג בכוונה [illegible]שות המצוה והוא יודע שכבר עברו ימי החג [illegible] לא יטול לולב אחר החג ומכוין לעשות בו [illegible]וה והכי איתא בר"ה פרק ראוהו ב"ד. **כללא** [illegible]לתא כל מצוה שמוסיף על מספרה או מספר [illegible]ה הוי בבל תוסיף לכ"ע וכן כל מי שמורה [illegible]וסיף על איסורי תורה לומר שהם מן התורה [illegible]ת הרמב"ם ז"ל וכן כל מי שמוסיף על עצמו [illegible]ה שאינה כתובה בתורה שלא בדרך נדר או סייג אלא באומרו שמצוה זו מן התורה וזה ג"כ בכלל בל תוסיף שהרי תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני. **והנראה לע"ד כתבתי:**

סימן תתקיז (תעט)

שאלת דמעשה בגר שמל וחלה ושהה ימים ולא טבל ונגע ביין אם אסרו וכן אם מזמנין עליו או מצטרף לעשרה ואם קדש אשה אי חיישינן לקדושיו אם הוא עדיין בלתי ישראל או ישראל לכל דבריו:

תשובה מעשה בא לפני ר"י ז"ל כיוצא בזה והתיר את היין אפילו בשתייה ואזיל לשיטתיה דגר תושב מגעו מותר בשתייה וכ"ש גר שמל וקבל עליו מצות. ועוד ראיה דאמרינן עבדים ובני שפחות שמלו ולא טבלו צא והכרז על ביניהם שהם ממזרים ואע"פ שסתמן נוגעין ביין לא הקפיד. ותו בשל סופרים הלך אחר המיקל בסתם יינם בשתייה וה"ה במגען ואפילו ללישנא קמא דקאמר יינם כשמנם היינו משום חתנות אבל על מגעו בשל ישראל לא יקפיד ואעפ"כ לא ראה ר"י להתיר לכתחלה שיגע ביין ואע"ג דאמרינן בפרק ר' ישמעאל דעבדים שמלו ולא טבלו עושין יין נסך היינו מפני שאין מתגיירין בלב שלם מרצון נפשם אלא בעל כרחן מאימת רבן. והר"ן ז"ל דחה ראיות הללו וכתב דליכא לדמויי מל ולא טבל לגר תושב משום דגר תושב מקבל מהשתא וגר אינו מקבל אלא לאחר טבילה:

ואני אומר דעדיף טפי מל ולא טבל מגר תושב מכמה טעמי חדא דגר תושב לא קבל שום מצוה ממצות ישראל וזה קבל עליו מקצת מצות קלות וחמורות. ומ"ש הר"ן ז"ל שאינו מקבל אלא לאחר טבילה ליתא דניהו דלא מיענש עלייהו אלא עד לאחר טבילה אבל מהשתא קבלינהו עליה. ותו דגר תושב לא מל וזה כבר מל ויצא מטומאת העכו"ם. ותו דגר תושב לא קבל עליו דת ישראל וזה כבר קבל עליו להיות כמונו אלא שנאנס ולא היה יכול לגמור הדבר. ומכל הני טעמי אני אומר דאפילו למאן דאית ליה גר תושב אוסר היין במגעו מודה הוא בגר שמל ולא טבל. והאשר"י ז"ל כתב זה המעשה בלא חולק ולא כתב מה שלא רצה

ר״י לעשות מעשה לכתחלה משמע דס״ל דאפילו לכתחלה מותר:

ולענין להצטרף לכל דבר שבקדושה, ולענין אי חיישינן לקידושיו, הדבר ברור שאינו כישראל לשום דבר דקיל״ן מל ולא טבל כאלו לא מל. אלא שיצא מכלל עכו״ם שמצוה להחיותו ואין מגעו ביין טמא ולכלל ישראל לא בא עד שיטבול ודברים ברורים הם. **והנראה לע״ד כתבתי:**

(שאלה ת״פ נכתוב בחלק ד׳ בענין אחר שאלה תתקפ״ו):

סימן תתקיח (תפ)

שאלת ממני אודיעך דעתי בראובן שמתקוטט עם שמעון והתחיל בדברי גדופין לשמעון ומתוך קטטה קרא שמעון לראובן ממזר מה דינו דאע״ג דקיל״ן הקורא לחבירו ממזר וכו׳ הנ״מ בזמן שלא התחיל אבל אם התחיל ראובן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור. ועוד שלא ראינו מלקות זה מי שנהג כן כלל מה טעם יש בדבר:

תשובה דע דלא אמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור אלא לגבי בעלי חיים שאין להם דעת אבל גבי אנשים שיש בהן דעת לא אמרינן הכי וכ״כ הרא״ש ז״ל שאם היה יכול להציל את עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב מידי דהוה איכול להצילו באחת מאיבריו והרגו. אבל אם לא היה יכול להציל עצמו או ממונו מאה פנדי בפנדא למחייא כדאמרינן בגמרא. הילכך בנ״ד שהם דברי חירופין הרי ניצול ועומד הוא ואע״פ שחרפו ראובן לא היה רשות לשמעון לפגום את ראובן במשפחתו. ומיהו ממקום אחר יש להקל על שמעון כי שמעתי משם הגאונים ז״ל שלא נאמרו דברים אלו אלא במתכוין לפגום אותו וקורא אותו ממזר שלא מתוך מריבה והוי כעד אחד המעיד על אחד שעבר עבירה שחייבין מלקות שהוא לוקה כההיא דטוביה חטא וזיגוד מנגיד. אבל הקורא לחבירו ממזר דרך מריבה הוי קללה בעלמא ואין מלקין אותו וטעמא דמסתבר הוא אבל עדיין אני מפי השמועה עד שאראה אותו. **וצריך שתדע** שמלקות זה אינו אלא קנס חכמים ולא מן התורה ולפיכך יש מקומות שנהגו לקנוס ממו[illegible] זה. ובכאן במצרים ראיתי שהראשונים נהגו ל[illegible] ונהרא נהרא ופשטיה. וזה ממנהג טוב לדעתי ש[illegible] אותו משום דחצוף כולי האי ואתי שפיר [illegible] לדעת הגאונים שאפילו מתוך מריבה לא הה[illegible] למחצף כולי האי לפסול את כל זרעו אע״ג ש[illegible] מכוין. וא״ת לדינא דתלמודא היכי אפשר ה[illegible] להלקותו והא תנן מכות בג׳ ובעינן שיהיו סמ[illegible] והשתא לית לן סמיכה. וי״ל כיון דעיקר דינא ל[illegible] דרבנן סופג את המ׳ מלקות דרבנן קאמר. [illegible] אותם המקומות שנהגו לקנוס והלא אין דנין [illegible] קנסות בבבל ואנן בתר בני בבל גרירינן. לא ק[illegible] דהנ״מ אפקעתא דממונא אבל לעשות גדר ותקנ[illegible] לעבירה לא דהא רשאין בני העיר להסיע על קיצו[illegible] הילכך בנ״ד אם יש תקנה לקנוס ממון משע[illegible] בושתו ופגמו של זה ושל זה ומשלם את המות[illegible] ואם המנהג הוא להעמיד אותו מדינא דתלמוד[illegible] נ״ל דשמעון פטור מכמה טעמים חדא כיון שהתחי[illegible] ראובן בדברי גידופין אין אדם שולט ברוחו וקרב[illegible] לאונס הוא. ותו כיון דדשו בו הויא כשאר גידופי[illegible] וחירופי דעלמא ולא ירחקו אותו מן הקהל ולא יחוש אדם לפסול את זרעו משום דבריו של [illegible] שיודעים שלא אמרו אלא לחרפו ולגדפו ולא לפוסלו. ואפשר דמהאי טעמא השמיט הרמב״ם ז״ל דין זה שהרי ברייתא דתניא הקורא לחבירו עבד יהא בנידו[illegible] ממזר סופג את הארבעים רשע יורד עמו לחיי[illegible] וכתב ז״ל דין העבד בהלכות ת״ת ואפשר שכתבו ואני לא מצאתיו למיעוט הפנאי איך שיהיה נ״ל דבנ״ד פטור מן המלקות וכן לפי מנהג מצרים פטור מן הנידוי מטעמים שזכרתי. אבל ראוי לביישו בדברים ולגעור בו שלא יקרא עוד שם זה לחבירו אפילו מתוך קטטה ומריבה ואפילו יתחיל חבירו ואם ישוב ככלב שב על קיאו ראוי לב״ד ליסר ולקנוס אותו כפי השעה והצורך לעשות גדר ויש להם רשות בזה אפילו שלא מן הדין ופשוט הוא. **והנראה לע״ד כתבתי:**

סימן תתקיט (תפא)

שאלת ממני על מה שנהגו במצרים שהולכות הנשים לעשות מלאכה בבית העכו״ם

[illegible] שם ג׳ או ד׳ ימים ולילות ולפעמים [illegible] נשי כהנים אם יש חשש איסור אם לא:

[illegible] יש במעשה זה פריצות גדול לא ישוער [illegible] נכבר נעשו הסכמות מידי הנגידים על זה [illegible] פירשו ונמנעו ומקצתם לא יכלו לעמוד [illegible] ובעליהן עניים ולא יתנו להן לא לבדש [illegible] בקרה ולא לבניהן והן צריכות לבקש [illegible] והולכות ברשות בעליהן ומה שיכולנו לתקן [illegible] לא ישבו על שלחן אחד לעשות מלאכת [illegible] אנשים ונשים כאשר היה בתחלה אלא [illegible] נשים לעצמן והנשים לעצמן ועוד שלא תלכנה [illegible] תוקנות ממ״ם שנה ומעלה. ומ״מ לענין הדין [illegible] אין חשש איסור לאסור אותה על בעלה. חדא [illegible] לכות יותר משלש נשים ואין כאן יחוד דהכי [illegible] לא יתיחד איש עם שתי נשים משמע הא עם [illegible] מותר לדעת רש״י ז״ל. ואע״פ שיש חולקים [illegible] הנ״מ לכתחלה אבל בדיעבד לא. ותו דאיכא [illegible] ים הרבה וא״כ נשים הרבה עם אנשים הרבה [illegible] אפילו לכתחלה. וכ״כ הרמב״ם ז״ל פרק כ״ו [illegible] כות איסורי ביאה. ותו דפתח פתוח לרשות [illegible] ים. ותו דבעלה בעיר ואמר רבא בעלה בעיר [illegible] חרששין משום יחוד וא״ר יוסף פתח פתוח [illegible] ת״ר אין חרששין משום יחוד. ואע״פ שרש״י ז״ל [illegible] ש לענין מלקות אבל איסורא איכא. התוספות [illegible] רמב״ם ז״ל בפרק הנזכר ורוב המפרשים הסכימו [illegible] אפילו איסורא ליכא. ואע״פ שלפעמים ישנות שם [illegible] לה ואיכא למיחש ל״ק שהרי אותן הישנות [illegible] לה אין עושות מלאכה עם אנשים כלל שאין [illegible] שים נכנסים במקום השרות ואם הם במקום [illegible] כנסין שם אנשים הרבה ונשים הרבה מותר [illegible] תיבנא. והראיה מדאמרינן הוא ישן בין אנשים [illegible] א ישנה בין הנשים ואם לא נכנס שם אלא בעלי [illegible] ית הרי זה אסור דעכו״ם אין אשתו משמרתו [illegible] אפילו הם נשים הרבה לדעת רוב הפוסקים. ותו [illegible] ני והני בעבידתייהו טרידי ואע״ג דטעם זה לבדו [illegible] א יספיק מ״מ הוי סניפין להנך טעמי דלעיל. ותו [illegible] ון שהן זקנות שאין אדם מתאוה להן הוו שומר [illegible] הנך דמסתפו מינייהו דילמא מגלו. ותו כיון דעושים מלאכה זו הם בעלי האומנות והם צריכין בכל שעה להביא נשים לעשות מלאכתן לא מרעי לחזקתייהו. **הילכך** הדבר רחוק שיעשו עבירה והני טעמי נמי סניפין נינהו:

ולענין אם עברה ונתיחדה עם הנכרי במקום שאסור להתיחד אם היא נאסרת אם לא.

באשת ישראל לא תיבעי לך דודאי לכ״ע מותרת לבעלה דגרסינן בעשרה יוחסין אמר רב מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד ופירש רש״י ז״ל מלקין על היחוד בפנויה ואין אוסרין אשת איש על בעלה על היחוד ואע״ג דרש״י ז״ל אית ליה חיישינן שמא נתרצית איכא ספק ספיקא ספק נבעלה ספק לא נבעלה ושמא באונס ושמא ברצון. ואע״ג דדחי תלמודא בריש פרק אין מעמידין דילמא לעולם אימא לך בדיעבד נמי לא והכא היינו טעמא דמתיירא מפני הפסד ממונו ופירש רש״י ז״ל דבאשת איש מיירי משמע דאי ליכא הפסד ממון כנ״ד אסור. לא קשיא דדרך דחייה אמרה אבל דרבינא אמת הוא דבדיעבד מותרת וכן כתב בתוספות וכן נ״ל מדקיי״ל דאין אשה נאסרת על בעלה אלא ע״י קינוי וסתירה. עוד תרצו דדוקא התם משום דנחבשה בידם והיא מסורה להם אבל אם נתיחדה יחוד בעלמא לא נאסרה על בעלה ואמרו בירושלמי דאפילו בחרשת דרכה לרמוז וכ״ש לפי דעת מי שמפרש אותה משנה דאשה שנחבשה באשת כהן. וזה ברור הוא דאשת ישראל היא מותר אבל באשת כהן ודאי איכא פלוגתא דלדעת רש״י ז״ל אסורה מיד דאיכא תרתי דחיישינן שמא נתרצת ואפילו את״ל באונס אסורה. והא דאמרינן אין אשה נאסרת על בעלה אלא ע״י קנוי וסתירה באשת איש דוקא לדעת רבינו אלחנן ז״ל אינה נאסרת בשביל זמן מועט אבל אם שהתה ברשות הנכרי ימים רבים אסור דחיישינן שמא בתוך זמן זה נתרצית או אנס אותה ואונס בכהן אסור. ולפי שטה זו אפילו אשה חשובה אסורה דנהי דלא חיישינן לאונס איכא למיחש לרצון. ויש שטה שלישית יותר מחוורת והיא נראה שטת הרמב״ם ז״ל ורבים עמו דאפילו לזמן מרובה ואפילו באשת כהן לא אמרינן לה דלשמא נתרצית לא חיישינן והוכיחו זה המפרשים

שיטמא, על כן פירש רש"י דהקושיא היא רק דלא יימא רוצו ככולו.

ובאמת מה קשה בהא דפריך בגמ' מביא המוחלט, דטמטא בביאה, ולא אמרת כתוכי מיכתם, והא בעינן הבא אל הבית וליכא, וקשה דא"כ לא משכחת לעולם דין ביאה בבית מוחלט, ועל כרחך גזה"כ דטמטא בביאה, ומאי פריך. ואפשר דכיון דדין ביאה לא נכתב בפירוש בבית מוחלט, רק במוסגר, אלא דילפינן ליה מריבויא דכל ימי הסגיר אותו, כמו שהביא רש"י בפירוש המושג [ויקרא י"ד. מ"ו], וכיון דכתוכי מיכתם, לא היה ראוי לדרוש ולרבות מוחלט, אלא לדרשא אחרינא:

ז) **שם: איסורא מטומאה לא ילפינן.** ובשב שמעתתא [ש"א פ"א] כתב דמה"ט לא קשיא מה שהקשה בפר"ת, דלילף מספק טומאה ברה"ר דכל הספיקות מותרין, דאיסור מטומאה לא ילפינן. ואינו נראה, דזה לא הוי איסור מטומאה, דהא דס"ט ברה"ר טהור, אין הכונה שהדין משתנה בשביל הספק מטומאה לטהרה, אלא הפירוש שאין אנו מייבין לאוש לגד הספק שמא טמא הוא, ומותר לסמוך על גד שמא טהור הוא, והדבר הזה, אם נריכין לאוש מספיקא או לא, הוא דין איסור ולא דין טומאה. ולדברי הש"ש קשה, מהא דילפינן בפ"ק דחולין [י' ע"ב] מביא המנוגע, דאזלינן בתר חזקה, והא איסור מטומאה לא ילפינן, אלא ודאי דכיון דבשביל החזקה לא נשתנה הדין בעצם, אלא שאין נריכין לאוש שמא יצא מחזקתו[א], זה לא הוי טומאה אלא איסור:[ב]

וז"ל הגהות מרדכי פרק אלו מציאות [סי' תכ"ז]: סימנין דאוריתא או דרבנן, נפק"מ לגבי אשה. וקשה דאיסורא מממונא לא ילפינן. וי"ל, הכא כיון שאמרה תורה להחזיר ממון בסימנין לראובן אע"פ שיש לאוש שמא של שמעון הוא, נמצא דהסימנין מובהקין הן, וא"כ באיסורא נמי, שהרי הן כמו עדים, אבל התם, אם זיכתה תורה לאב להפר נדר בתו, וכי בשביל כך נאמר שזכה בממונא עכ"ל. והיינו כמ"ש, דעצם דין איסור לא ילפינן מממון, אבל הכא אנו דנין אם הסימנין מבררין את המעשה, בזה שפיר איכא למילף, כיון דמצינו דסומכין על בירור שע"י סימנין בממון, ה"ה דיש לסמוך עליהן באיסור:

ח) **שם:** נגד שלש על שלש שהכניס רובו לבית טימאהו, משום דרובו ככולו, כמו באדם שנכנס לבית דרך ביאה, בגי ברובו. ואף דבסמוך גבי כזית, צריך שיבא כל הכזית לבית, ולא בגי ברוב כזית, כמו בכל השיעורין דבעינן כל השיעור ולא בגי ברוב השיעור, והכא בגע"ג בגי ברובו. צריך לחלק, דכזית השיעור הוא בטומאה, דפחות מכזית אינו מטמא, אבל בנגד גע"ג אין השיעור בהטומאה אלא בנגד, דפחות מגע"ג לא נקרא נגד, אבל בגע"ג דהוי נגד, מטמא גם בפחות מהשיעור הזה [ועיין במל"מ פ"א מכלים [ה"ג], שכתב בשיטת הר"י מסימפונטו בתוס שמיבו לדבר שבים, דאע"ג דלא מקבל טומאה אלא התוס בלבד, מ"מ מצטרף הדבר שבים להשלים השיעור נגד. והיינו, דהשיעור הוא בהנגד ולא בקבלת טומאה]:

ט) **מ"ש** רש"י [שם ד"ה איטורא] הטעם בהא דאיסור מטומאה לא ילפינן, משום דהלכות טומאה אוש הן, ל"ע. דבכל דוכתי דאמרינן אוש, אין הפירוש שאין אנו יודעין טעם הדין, דא"כ רוב דיני התורה אוש הן, אלא לא נקרא אוש רק היכא שאנינו בתורה היפוך הדין הזה, כגון בעדים זוממין [ב"ק ע"ב ב'], שאנינו בתורה דתרי ותרי[ג], וכאן אוש דהא תורה שהאמרונים נאמנין יותר, ובכל דוכתי לא אמרינן כן, משו"ה הוי אוש, אבל בהלכות טומאה, דלא אנינו בתורה היפוך הדינין האלו, אין אוש יש בזה:

י) **[ק"ד ע"ב] חלצה בשנים או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול.** ופירש"י דהדר הוי להו שנים. ומלשון זה דקדק בתשובה למלך [עדות פס"ז ה"ה] דבדיינין לא אמרינן דפסול אחד יבטל את כל הבי"ד, והיינו דלא ילפינן דיני בי"ד מדיני עדות. ובפ' גט פשוט [(ב"ב) קס"ה ע"ב] דאפילו לת"ק דר' יהושע בן קרחה[ד] דעדים אין מצטרפין, מ"מ דיינים מצטרפין, ונראה קצת מזה דלא ילפינן בי"ד מעדות. אבל בשו"ת הרשב"א חלק שני (סי' ו') כתב להדיא, דגם בדיינין, נמצא אחד מהן פסול, בטל כל הבי"ד:[ה]

יא) **[שם]** יבמה שרקקה תחלוץ, מכלל דאיפסלא מאחין וכו', והא שני דברים המתירין אין מעלין זה בלא זה, אלא כרבי וכו'. דס"ל שני דברים המתירין מעלין זה בלא זה. ומבואר דלהך מ"ד הוא דין דאוריתא, דאף דרקיקה לבדה אינה ממרת, מ"מ פוסלת על האחין, ומשום דרקיקה היא מקצת חליצה. ומ"מ נראה דליכא לאו גמור דלא יבנה, כיון דלא הוא חליצה גמורה, אלא מקצתה. ואפשר, דגם לשוק, אי לא הוי לאו גמור דיבמה לשוק, ומ"ד אין קידושין תופסין ביבמה לשוק, אפשר דבכה"ג צריכה גט אם נתקדשה, דתופסין בה מקצת קידושין, וכעין מעכשיו ולאחר ל' לר' יוחנן [קידושין ס' ע"א[ו]].

א עיין לעיל סי' ע"א אות ה. ב עיין עוד קוב"ש חי"ב סי' מ"ה אות א'-ב'. ג נראה דצ"ל: דתרי ותרי הוי ספק. ד צ"ל לת"ק דר' נתן. ה עיין קוב"ש ב"ב אות תרי"ב. ו עיין לעיל סי' ס"ח אות א.

וצ"ע אם נאמר כן בכל מקום, כגון בגר, דצריך מילה וטבילה, דהן שני דברים הממירין, אפשר דבחדא מיניהו הוי מקצת גירות. ובנדרים ר"פ נערה המאורסה [ס"ח ע"א] איבעיא לן בגרות, דאינו מיפר אלא בשותפות האב, ואם היפר לבדו, אי מיגז גיז אי מיקלש קלים. ולכאורה נראה דקאי למ"ד שני ממירין מעלין זה בלא זה, אבל למ"ד אין מעלין, לא מיגז גיז ולא מיקלש קלים. ובמידושי הרשב"א ר"פ הערל [ע"א ע"א]: אלא לאתויי גר שמל ולא טבל וקטבר אינו גר עד שימול וישבול. ק"ל א"כ היינו עכו"ם, ואעפ"י שמל הרי הוא כערל, דהו"ל כערבי מהול. ולימא, דשאני הכא דמילתו לשם יהדות, ואעפ"י שלא נגמר גירותו, מ"מ כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית, שאינו צריך אלא טבילה עכ"ל. ומ"מ אין הכרח מלשון זה דאלה עליו מקצת גירות במילה גרידא, די"ל דכיון דכונתו היתה לשם יהדות, לא דמי לערבי מהול:

יב) **פרק נושאין על האנוסה** [צ"ז ע"ב] **היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה חייבין משום אחין מן האב.** והיינו נכרית מעוברת שנתגיירה והולידה תאומים. ובס"פ המולן [מ"ז ע"ב] הקשו בתוס' [ד"ה מטבילין] דהא אינו גר עד שימול וישבול. ותירץ הרמב"ן דהסדר אינו מעכב, ואם טבל ואח"כ מל, ג"כ הוי גר. ולפי"ז אינו גר בלידתו עד שימול. והקשה כ"ק מו"ר הגר"מ הלוי זצ"ל מברסק, דא"כ למה מייבין משום אחין מן האם. וי"ל דאיירי שנתגיירה אמן בתוך ארבעים יום, דאכתי מיא בעלמא מינהו [ס"ט ע"ב], ואי"ל גירות בפני עצמן לכו"ע:

סימן ע"ד

א) **דף ק"א** [ע"א] **פירש"י בהא דהכה שיהן בבת אחת, דהיינו בהכאה אחת במקל אחד, ומשמע** מזה דבשני הכאות הוי המראת ספק, ובס"פ אותו ואת בנו [חולין פ"ב ע"ב] **פירש הריש שני ידיו והכה זה באחת וזה באחת, וצ"ע:**

ב) **דף ק"ג** [ע"ב] **סנדל של ע"א לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשירה. ופירש"י דמצות לאו ליהנות** בינו. אבל למ"ד ליהנות בינו, חליצתה פסולה. והטעם כתב בתי הרמב"ן, דכיון דאם נפסול החליצה לא יהנה ולא יעבור האיסור, על כן פסלינן החליצה. והיינו כרבא [תמורה ד' ע"ב] **דאי עביד לא מהני, היכא שיתוקן האיסור[א].**

והנה בהך כללא דאעל"מ ישנן קושיות הרבה, כגון בשמיטות האסורות, כמו באותו ואת בנו[ב] וחולין

בעזרה וקדשים בחוץ, דימא שלא מועיל השמיטה לטהר מידי נבילה, וכן בשוחט קדשים במחשבת פיגול [וכזה י"ל דאין האיסור על השמיטה אלא על המחשבה]. וי"ל דאעל"מ אין הכונה על המעשה עצמה, שכבר נעשית וא"א לבטלה, אלא על חלות הדין היוצא מהמעשה, וא"כ לא שייך לומר אעל"מ אלא היכא שהאיסור הוא ג"כ על חלות הדין, כמו באותם שגירש, דאין הקפידא על מעשה הגירושין, אלא שלא תתגרש ממנו, דלו תהיה לאשה אמר רחמנא, וכן בקדושי אלמנה לכ"ג ובמפרש תרומה מן הרעה על היפה, בכולן האיסור וקפידת התורה שלא יחול הדין, אבל בשמיטות האסורות האיסור הוא על מעשה השמיטה ולא על איתר השמיטה, ואילו יצויר איתר שמיטה בלא מעשה שמיטה, אין בזה איסור, דלא משמטו כמיב באו"כ. ומה"ט מותר לשחוט בהמה מעוברת, אף למ"ד עובר לאו ירך אמו, משום דלהך מ"ד ליכא מעשה שחיטה על הולד אלא איתר, כמש"כ בעל המאור חולין (ע"ד [כ"ה ע"א מדפי הר"ף]) [ועיין בלשון הרמב"ם פי"ב משחיטה [ה"י] ובפירוש הרא"ש רפ"ב דפרה. כ.]. ואף דבשחיטה שאינה מטהרת ליכא איסורא, ה"ט דבכה"ג אין זו שחיטה אלא איתר, אבל בשחיטה כשרה, האיסור הוא על מעשה השחיטה, ולא על ההכשר היוצא מהשחיטה, אמנם באותם שגירש, אילו היה אפשר לגרש אשה בלא גט, ג"כ איכא איסורא דולא יוכל לשלחה, דהא דאעל"מ הוא משום דאמר רחמנא לא תעביד, וא"כ הכל תלוי באיזה דבר אמר רחמנא לא תעביד, דאם האיסור הוא על עשיית המעשה, בזה לא שייך לא מהני, דהמעשה א"א להתבטל, ובחלות הדין, לא אמר רחמנא לא תעביד. ומה שהקשו תוס' [תמורה ד' ע"ב ד"ה רבא] בשוחט את הפסח על החמץ וימא אעל"מ, הרי אם האיסור על מעשה השחיטה אלא על הכשר הקרבן שישנו בשחיטה, דהרי גם זורק ומקטיר על החמץ איתרבו לאיסורא.[ג]

והא דפריך בגמ' [שם ר ע"א] גבי שינוי בגדולה, וימא אעל"מ, והיינו שלא מועיל הגדולה לקנות קצת קניני הגדולה שיש להגזלן ע"י גזילתו, כמו שפירש במשובב נחיבות [ל"ד סק"ה], אף דהתם האיסור הוא על המעשה הגדולה גרידא, דהא עובר בלא תגזול גם על גזילת קרקע [כמבואר ברש"י שופטים [דברים י"ט, י"ד] בלאו דלא תסיג גבול] דלא קנה בה שום קנין, ל"ל דבזה שקנה קניני גדולה, זה גופא הוי גזילה נוספת, ויש איסור נוסף במטלטלין יותר מגזילת קרקע, ועל האיסור הנוסף הזה הוא דפריך וימא אעל"מ. ואף דאכתי יהא אסור משום גוף המעשה, דלא גרעי מטלטלין — אפילו וימא דהו אעל"מ — מקרקע, מ"מ זה פשוט, דהיכא דיש שני איסורין בדבר, ובאחד לא שייך אעל"מ, מ"מ אכתי לא מהני משום השני, אי שייך בו אעל"מ.

א עיין שו"ת רעק"א ח"א סי' קכ"ט בשם מהרי"ט. ב עיין חולין ע"ח ע"א דאר"ב שרי באכילת. ג עיין עוד קובץ שמועות חולין אות י"ד.

"כבה" שבה דבר שאת מעבה מעכב. ותלים ומלמד (מסכתדין דף סט) דעקימת פיו הוי מעבה סיי מעמעיגן קיילאי ולא דמלם מעבה נרחב אם יזמר מדקיקה לו מי לה דמעבה לאחרין מעבה נחוג: לאחרין מעבה נחוג: בקול שאת מעבה נחוג:

מתוך הדשים

מתוך הדשים

מתוך הדשים

ג גוי אסור בשאר האם כו'. כלומר, דאם לא היה נשוי כבר נשאר האם ונתגייר, אסור ליטא בכל שאר האם וכמו שיתבאר. וכתב העטרת זהב [נטע פעיף ג], כזו נראה לי שאפילו אם נשא יולדת, כיון שנשא באיסור דיהדות אמיר טפי, ע"כ. ועיין לקמן סעיף ה': ד ויש אוסרין באשת אביו. ומדברי המוקפות [יבמות נא, ב ד"ה אמאם] והרא"ש [פרק יח סימן ב] נראה שיש להתמיר גם בחמות אביו כמאן דאמר [מנחדרין נח, א] שאסור לבני נח, וכן פסק הב"ח כדברי שמיהם: ה אבל אם נשאה אחיו כשהוא גוי הרי זו מותרת. שאינה אשת אחיו, שלא היה לו קידושין בה כיון שנשאה בגיומו: ו חייבים משום אשת אח. דעם הב"י [עמוד קצו ד"ה ומ"ש אבל] דאפילו אינן אסורים, כיון שלידתן בקדושה מייבים משום אשת אח, וכן דעת הב"ח [שם ד"ה ומ"ש אבל]. וגריך עיון, דמדברי המחבר [ז] משמע להדיא דדוקא אסורים, וכן משמע בעטרת זהב [נטע פעיף ד], [ח] וכן משמע להדיא בהרמב"ם והרב המגיד סוף פרק (ד') [יד] מהלכות איסורי ביאה [הלכה יד], ע"ש: [ט] ז אבל לא חולצין כו'. שאין המולה אינה אחיה אלא מן האם, ולא מן האב, אע"פ שהן אסורים הרי מרעו שלא בקדושה ואין כאן אחות, ולענין חליצה ויבום אינו מן האב בעינן כמו שנתבאר בהא"ע סימן קנ"ו [פעיף ח]. אבל אם היתה הולדתן בקדושה הרי הן כישראל גמור לכל דבר: וכן כתב העור [עמוד קצו], ופשוט הוא:

אחותו מאמו ונתגיירו מפרישים אותם ואם היה נשוי לשאר עריות ונתגייר הוא ואשתו [ב] אין מפרישין אותם:

ג [ד] ג גוי [א] אסור בשאר האם אחר שנתגייר מדברי סופרים ומותר בשאר האב [ה] ז אף על פי שיודע בודאי שזה שארו מאביו בגון תאומים שדבר ברור הוא שאביו של זה הוא אביו של זה אף על פי כן לא נזרו על שאר אביו [ו] לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו ואשת אחי אביו ואשת אביו ואשת בנו [ז] אף על פי שנשאת לאחיו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגיירו [ח] ח וכן אחות אמו מאביה ואחותו מאביו [ט] ובתו שנתגיירו מותרת לו: [הגה] ד [יח] [ט] ויש אוסרין [ג] בשאר מאביו: [ט] ט אבל אינו נושא לא אחותו מאמו ולא אחות אמו מאמה ולא אשת אחיו מאמו שנשאה אחיו מאמו אחר שנתגייר ה אבל אם נשאה אחיו כשהוא גוי הרי זו [ה] מותרת לו:

ד ט שני אחים [א] תאומים שחיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה ו [ב] חייבים משום אשת אח ז אבל לא [ה] חולצין ולא מיבמין:

ביאור הגר"א

ליה דאינן אסורין אף לרבנן אלא אמו ואחותו שמפורשין, וכמו לרבי מאיר אליבא דרבי עקיבא, ולא פליגי רבי מאיר וחכמים אלא באחותו ובפירושא דקרא כמו שכתוב בגמרא הנ"ל, ופרוך שם נ"ז ב' וסבר רבי מאיר כל כו', ופירש הרמב"ן [יבמות ד"ה ורש"י וד"ה אבל] דקושיא לא קאי אלא אסיפא דמילתא דאמר אין בן נח מוהר כו' וכאן תני אחותו כו', אבל מאשת אביו לא פריך דלא נזרו שאר אב בגרים, דלא כפירוש רש"י שם [נח, א] ד"ה ואיכא דתני כו', וראיה ממה דפריך לרבי מאיר דוקא, ואי כפירוש רש"י גם לרבנן קשה דהא רבנן לא פליגי בזה, ומשני לא קשיא הא רבי מאיר כו', והוא הדין דלא אתי הברייתא כרבנן דלא פליגי אלא באחותו, דהא על כרחך כרבי עקיבא סבירא ליה מדמודי בחייבי מיתות בית דין לרבי מאיר, ובפלוגתא דרב אחא בר יעקב ורב ששת ביבמות צ"ז ב' פסק כרב אחא בר יעקב וכלישנא קמא, דלא כר"ף [שם לב, א], וטעמו ממה שכתוב שם צ"ח א' אמר רבא הא דאמור רבנן כו', משמע דאף מדרבנן אין אב לגר, וקאמר דהא שני אחיך תאומים כו', וכן כל שאר שיש בו צד אב מותר לכתחלה, אחות האב מן האם ואחות האם מן האב ואחותו מן האב, ואע"ג דבברייתא שם [סנהדרין נח, א] כולן אסורין, כבר אוקמה כרבי אליעזר משום דאחות האב אסור לבן נח אליביה, אבל לרבי עקיבא ורבנן כל שיש בו צד האב מותר לגמרי, וכן כתבו הרמב"ן [יבמות שם ד"ה וכן] ורשב"א [שם ע"ב ד"ה הך]. אבל אחות האם מן האם אסור לגר מדברי סופרים אע"ג דמותר לבן נח מדקאמר אין אב לעובד כוכבים כו', משמע דאם יש לו, וכן באחיך מן האם, דאסור, כנזכר לעיל, וכן צד האב שמצד אישות מותר אפילו אשת אב לדברי הכל רק אחיו מאמו כנזכר לעיל, וכמו בקורבי עצמו, וכמו שכתוב שם [יבמות צח, ב] מאי לאו כו' לא כו', ולא קאי רק אאשת אחיו לבד, דלא כפירוש הראב"ד [איסורי ביאה יד, יג] שקאי אכל האסורין מאישות, דהא חשיב שם אשת אחי אביו והיא ודאי אפילו נשואה כשהרא גר, רמב"ן [שם צח, א ד"ה וכיון]. ועוד חילוק בין ברייתא לרבנן, דלהברייתא אחות אם מן האם יוציא, אבל לרבנן יקיים כמו אחות אב מן האב לרבי מאיר דאינו אלא משום אחלופי והוא הדין לאחות האם מן האם לרבי עקיבא ורבנן, וכל שכן באשת אחיו מאמו, זהו שיטת הרמב"ם, וזהו שכתב אם היה נשוי כו' לשאר כו': (ליקוט) עיין מה שכתבתי שם [ס"ק זזח]. והכלל, להרמב"ם לבן נח אסור אמו ואחותו מאמו ואשת אביו, ושאר מותר לגמרי וכרבנן דרבי מאיר. ובגר צד אביו מותר לגמרי, בין שמצד עצמו בין מצד אישות, הלכך מותר אף באשת אב ובזה קל מעובד כוכבים, אבל בזה חמור ממנו שכל מצד האם אסור לו בין מצד עצמו או מצד אישות, הלכך אסור באמו ואחותו מאמו ואחות אמו

באר היטב

(ב) אין. ומכל מקום מפרישין אותן שלשה חדשים משום הכמנה, כדלקמן סעיף ט', [ש"ך ס"ק כ]: (ג) באשת. ומדברי המוקפות והרא"ש נראה שיש להתמיר גם בחמות אביו, כמאן דאמר שאסור לבני נח, וכן פסק הב"ח, עכ"ל הש"ך [ס"ק ד]: (ד) מותרת. שאינה אשת אחיו, שלא היה לו קידושין בה כיון שנשאה בגיומו, [ש"ך ס"ק ה]. וכתב הלבוש, דנאסר אחיו אפילו אפילו נשא יולדת, כיון שנשאה באיסור דיהדות אמיר טפי, ע"כ. ועיין לקמן סעיף ה': (ה) חולצין. שאין המולה אינה אחיה אלא מן האם, ולא מן האב, אע"פ שהן אסורים הרי מרעו שלא בקדושה ואין כאן אחות, ולענין חליצה ויבום אינו מן האם לבד בעינן כמו שנתבאר בהא"ע סימן קנ"ו [פעיף ח]. אבל אם היתה הולדתן בקדושה הרי הן כישראל גמור לכל דבר: וכן כתב העור [עמוד קצו], ופשוט הוא:

גליון מהרש"א

רפט [א] [שו"ע פעיף ג] אסור בשאר האם. עיין לקמן סימן שע"ד סעיף ה': [ב] [שם פעיף ד] חייבים משום אשת אח. ומכל מקום לענין עדות נסתפק בב"י סו"מ [סימן לג עמוד רמ ד"ה בגרים]. ועיין ש"ך סו"מ ס"ק ז' שם:

אוצר מפרשים

רפט א (שך ס"ק ו) משמע להדיא דדוקא תאומים. ומדברי רש"י ביבמות דף צ"ח ע"א בד"ה נשא אחותו מן האם וכו', דבהדיא איכא כרת וכו', משמע בהדיא אפילו אינם תאומים:

(דגל מרבבה)

ב (שם) וכן משמע להדיא בהרמב"ם. ולענ"ד דעת הרמב"ם דתאומים לאו דוקא, רק שיהיה מאם אחת, ואפילו הראשון הורתו שלא בקדושה והשני הורתו בקדושה, וראיה לזה מדברי הרמב"ם בפרק ח' מהלכות מלכים הלכה ח' שאמר היתה אחות אבשלום מאמו:

(דגל מרבבה)

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

ג. [ומנ"ס] שם ומהש"ך לעיל:

ד. מימרא דרבא שם דף נ"ח ע"ב דאפקורי אפקריה רחמנא לגרמיה [נרמיה נ, ב]:

ה. [ומנ"ס] שם וכמו שכתב הרב המגיד שם [ד"ה לעיקר] דהא דמוקים לה שם [יבמות נח, ב] בנכנס בסתום כמי קמי מאה דעמא אפילו אמיו מאמו, וכן הסכים הרמב"ן [שם ד"ה וכיון] והרשב"א [שם ע"ב ד"ה הא]:

ו. [ומנ"ס] שם. והא דאיתא שם ע"ב הך דאמרו רבנן יקיים, לכאורה לא יכנס, לא אמרו אליבא דרבי עקיבא, כיון דלא מליגו להם שאר הא כלל [הרב המגיד שם כתב הרמב"ן שם נח, ב ד"ה וכו'; כ"י עמוד קצו ד"ה נשא, מעשה הרי"ף שם נא, ב]:

ז. [ומנ"ס] שם. וכן הסכימו הרמב"ן [שם ד"ה אמאם] והרשב"א [שם ע"ב ד"ה ומדמאם] שהרי הכומי מומר בגמו:

ח. [ומנ"ס] שם מבריתא וגמרא שם ע"ב:

ט. כ"י שם דף נ"ח ע"ב:

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

רפט א) טור [עמוד קצו] והפוסקים בשם בעל הלכות גדולות [ב] [אליבא דהסוקפות יבמות כב, ב ד"ה ערוה; נא, ב ד"ה נשא; והרא"ש שם פ"ב סימן ב ופ"ל סימן כ]:

הגהות והערות

ב) לשה עור הנא הערה ס:

ונראה בשי' התו' שנסתפקו בזה עפ"י המבואר במנחות ע"ח לחד לישנא מוקי בה דלכו"ע כלי שרת מקדש שלא מדעת ורק בסכין קמיפלגי לחד מ"ד דמי לכ"ש ולחד מ"ד לא דמי לפי דלית לסכין תוך ולא אלימא ככ"ש לקדש שלא מדעת ולהכי נסתפקו התו' דאפשר דסכין אינו מקדש לגבי דין אם עלה לא ירד (והתו' באמת בכמה מקומות בריש חולין ובזבחים מ"ז נסתפקו אי בשחיטת קדשים בעי כ"ש) ולהך צד דס"ל להתוס' דאין לדין סכין כ"ש נסתייעו שפיר ממליקה דכמו דתרד אעפ"י שנעשה בהכשר ה"נ בשחיטה לפני קבלה דתרד דלא נתקדש בקדושת כ"ש ולפי"ז י"ל דרבא דמוקי בזבחים קי"א בקבלה בכלי חול איכא בינייהו ס"ל כהך מ"ד במנחות ד' ע"ח דסכין דמי לכ"ש או דעדיפא מכ"ש דאעפ"י דלית ליה תוך מקדש ולדידיה בוודאי כיון שנתקדש בקדושת כ"ש בשחיטת הסכין בוודאי דחשיב פסולו בקדש גם לפני קבלה ולהכי גם אם קבלה בכלי חול לר"ש לא תרד ומיושב קושיתו.

ג

ה) **וע"ד** מה שתמה בד' השימק"ו במנחות ד"ה שאין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה שהביא בשם רגמ"ה שאם שחט זר וחשב אין מחשבה פוסלת בו והוא תמוה שהרי להדיא שנינו בר"פ כל הפסולין כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה כו' לפיכך הן פוסלין במחשבה, אם אין לשון הרגמ"ה משובש היה נ"ל בכוונתו דבוודאי אם שחט זר וחשב לאכול חוץ לזמנו פסול אבל אם חשב זר בשחיטתו ע"מ שיזרוק בעצמו הא מבואר בזבחים כ"ז מדרשת מר זוטרא דמי שפגול גרם לו יצא זה שאין פסולו גרס לו וכל זריקה דלא שריא בשר לא מייתי לידי פגול וה"נ אם חשב זר בשחיטתו ע"מ שיזרוק בעצמו דהוי זריקה דלא שרי' בשר לא מייתי לידי פגול ומידי דהוי מחשבת הנוח ל"ש ג"כ בזה ואינו נפסל אפי' לר"י וכוונת רגמ"ה לתרץ בזה דהא בלאו הכי הוי פסול משום זריקת הפסול, ומה שתי' בשימק"ו שם דהואיל דחייב כרת משום פגול, ג"כ תמוה דהא לא הוה הרצאת כשר ואיך הו"א דיחויב כרת ומה שתרצו דנפ"מ לענין אם יש בו דם הנפש דיחזור ויקבל בזריקת פסולים אינו מספיק לטמא דעושה ג"כ שיריים וע"כ תי' הרגמ"ה באופן אחר דנפ"מ אם שחטו כל הפסולין אף טמא ע"מ שיזרקו בעצמם הדם דבכה"ג אין מחשבה זו פוסלת בהן לפי שאי"ר לעבודת זריקה.

והנה בטהרת הקדש בזבחים כ"ו נתקשה בהא דאמר מקבלה ואילך כו' דמבואר דבשחיטת פסול פסול בחשב זר בשחיטה ע"מ לזרוק או להקטיר חוץ לזמנו דאם חשב שיזרוק הזר בעצמו הא הוי זריקה דלא שרי בשר ולא מייתי לידי פגול ואם חשב שיזרוק כהן כשר לאו כל כמיניה כמו שאמרו בזבחים ל"ו דאין מחשבתו מחשבה בדבר התלוי ביד אחרים ומשנתינו דר"פ כל הפסולין יש לפרש במחשבה דשלא לשמה והביא ראי' מזה לד' התבו"ש בסי' ד' דלפי המסקנא דאמר שם דע"מ שיאכלוהו טמאים למחר הר"ז פגול נדחה הלישנא אחרינא דלאו כל כמיניה וגם בדבר התלוי ביד אחרים מהני מחשבה עכ"ד, אולם באמת הדברים תמוהים דהא דאמרינן בזבחים ל"ו בלישנא אחרינא לאו כל כמיניה היינו לר"י דס"ל מחשבה כמעשה מצד הסברא ולהכי כל שאינו בידו ותלוי ביד אחרים לא אמרינן מחשבה כמעשה אבל בפגול שהוא מגזה"כ בוודאי מהני גם בדבר התלוי ביד אחרים וכמו דמוכח בד' ל"א בחשב שיאכל כזית שני בני אדם דמהני ולהכי גם בחשב שיאכלו טמאים למחר הרי"ז פגול ומה"ט גם בחשב זר בשחיטה ע"מ שיזרוק כהן למחר שאינו תלוי בידו מהני פגול ומשכח"ל שפיר פגול בשחיטה בזר, אולם בשי' הרגמ"ה י"ל דאעפ"י דהוי פגול גם בדבר שאינו בידו הוא בדוקא היכא דשייך באותו עבודה בכהן שחשב שיזרוק כהן אחר או שיקטיר כהן אחר אמורים למחר אבל בזר החושב בשחיטה ע"מ שיזרוק כהן למחר דהזר ל"ש באותו עבודה כלל בזה לא מהני פגולו כלל ומפרש הרגמ"ה אין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה דבעינן שיהי' ראוי לעבודה על אותה מחשבה ואם חישב בשחיטה על זריקה בעינן שיהיה ראוי לזריקה ולפי"ז הא דתנינן בר"פ כל הפסולין לפיכך הן פוסלין במחשבה לא משכחת לה בפיגול רק בלאכול חוץ לזמנו אבל בלזרוק או להקטיר חוץ לזמנו לא מהני בשחיטת זר, ומ"מ הוא דבר מחודש וי"ל דכיון דשחיטה בזר כשירה מועילה גם מחשבה על זריקה שאינו ראוי לה וצ"ע, עכ"פ י"ל דכונתו שיזרוק הזר בעצמו דבכה"ג לא הוי פיגול.

ויש מקום עיון בחשב זר בשחיטה ע"מ לזרוק דמה של"ש לפמש"כ הרמב"ם בפט"ו מהל' פסוהמ"ק הל"י דזאת המחשבה בשחיטה כאלו חשבה בשעת זריקה לפיכך פסולה עכ"ל וכיון דמחשבה זו חשבינן כמחשבת זריקה הרי זר פסול לזריקה דאינו ראוי לאותו עבודה אולם מסתימת דהר"מ בפי"ד מה"ל פסוהמ"ק אבל אי חשב הפסול בשעת שחיטה הר"ז פסולה מבואר דבכל גוני אופני מחשבה פוסלת בשעת שחיטה וצ"ל דאעפ"י דהוי כמחשבה בזריקה מכ"מ הא מחשב בשעת שחיטה שהפסול כשר לה מקרי מחשבה וח"פ, ובמחשב פסול בשחיטה ע"מ לזרוק דם של"ש דבפסול של"ש ליכא דין גזה"כ דמי שפגולו גרם לו פסול גם בכה"ג אבל במחשב הפסול ע"מ שיזרוק בעצמו למחר או שיקטיר אימורים למחר כיון שמחשב על זריקה שאינה מתרת דמי כמחשב לזרוק שלא במקומו דל"ה פגול לכו"ע.

ד

ו) **וע"ד** אשר העיר ידידי רומעכ"ת שי' בד' הרמב"ם פי"ד מהל' איסור ביאה הי"ד שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה דחייבין משום אשת אח כמבואר בברייתא יבמות צ"ח והש"ך ביו"ד סי' רס"ז כתב דדוקא תאומים אבל אם הראשון היתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אינו חייב משום אשת אח והנוב"י אה"ע סי' כ"ג ה"ר מפרש"י יבמות צ"ח דתאומים לאו דוקא ומעכת"ר הוסיף לדי"ק כן מל' רש"י בד' צ"ז ובד' מ"ב יעוי' בהגהות הרש"ש ביבמות שם שהרגיש בזה,

ועי' בתוד"ה והשני, והנה מעכ"ת הוסיף נופך לבאר החילוק דדוקא תאומים ע"פ מש"כ הרמב"ן להביא ראי' דטבילה מהני קודם מילה מהא דמעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה מבואר בדעתו דהמילה הוא לשם גירות וקשה למאי דקי"ל דעובר לאו ירך אמו הוא אמאי חייב משום אשת אח ותירץ בזה דהדבר תלוי בפלוגתא דרבי וראב"ש אם שני דברים המתירים מעלים זה בלא זה דביבמות ק"ד מדמה ג"כ לענין חליצה ורקיקה ולהכי במעוברת שנתגיירה הטבילה הועילה במקצת לענין גירות ובתאומים שיש להם שורי אחוה וטפה נתחלקה חייב משום אשת אח משא"כ אם האחד הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה כיון שצריך הראשון לגירות של מילה אינם אחים לחיוב אשת אח עכ"ד, אני שמעתי ולא אבין חילוקו כיון דהועילה הגירות במקצת ע"י טבילה ליתחייב ג"כ משום אשת אח לכשאינם תאומים ועוד יקשה לשי' הרשב"א ביבמות מ"ו שכ' לדחות דטבילה קודם מילה לא מהני ומעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה לאו דוקא אלא דבבתה מיירי וקשה לדידי' אמאי חייב משום אשת אח דהא צריך מילה וטבילה וצ"ל לשי' הרשב"א דאתי כר"א דס"ל דבטבילה גרידא הוי גר ואתי הך ברייתא דלא כהלכתא וגם עיקר הדמיון לשני דברים המתירים מעלים זה בלא זה אינו עולה יפה דבזה אין לנו אלא מה שאמרו ובודאי דגר שמל ולא טבל הוי גר לכל הדברים כמו שאמרו ואינו גר עד שימול ויטבול ואין גירות לחצאין ורק במה שמצינו בכבשי עצרת דשחיטה וזריקה יש להם דינים מיוחדים מאי דשחיטה מקדש וכן בחליצה ורקיקה יש שם דינים לפוסלה על האחין עכ"פ אין לנו לבדות מעצמינו.

ובאמת היא קושי' אלימתא לשי' הרמב"ן גם בתאומים מ"ט חייב משום אשת אח כיון דהמילה לשם גירות וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ודוחק לומר דהך ברייתא אתי כמ"ד דעובר ירך אמו או כר"י דס"ל דע"י טבילה גרידא הוי גר וכל זה דלא כהלכתא וכמ"כ ק"ל במתניתין דבכורות מ"ו דנתגיירה מעוברת בנה בכור לכהן וצריך ליתן ה' סלעים כיון שאינו גר עד שימול וכשנולד אכתי לאו ישראל א"כ אמאי חייב בה' סלעים והא בבניך כתיב ואי"ל דלכשנימול הילד הוי גר למפרע משעת טבילה דמהיכ"ת ישתנה דינה משארי גרים וצו"ק לשי' הרשב"א דס"ל דלא מהני הטבילה קודם מילה ומעוברת שנתגיירה בנה צריך טבילה ג"כ א"כ מ"ט חייב בה' סלעים וגם אי"ל דמה שנתגדל אחרי גירות האם חשוב שיש בו חלק ישראל כיון דעובר לאו ירך אמו הוא א"כ צריך גירות בפ"ע וכל זמן שלא נתגייר הוי נכרי וקודם המילה אין בו חלק ישראל כלל שו"מ בספר פסקי הלכות ח"ר שתמה בזה על שי' הרמב"ן וכן הקשה גם לשי' הרא"ה דסגי בטבילה גרידא במעוברת שנתגיירה לגבי הולד דמ"מ כיון דהוא גר מצד עצמו וכשיגדל יהי' בידו למחות כגר קטן, וכן הקשה במצרית שנתגיירה דבנה שני ניהו דבלידה תלא רחמנא מ"מ לא עדיף מגר בן מצרית שנתגייר בעצמו דהוי ראשון כיון דהוי גר בפ"ע למ"ד עובר לאו ירך אמו יעו"ש וכבר הרגיש מזה האבני מלואים בסי' ד' וסי' י"ג וכתב דלמ"ד עובר לאו ירך אמו לכשהגדיל יכול למחות והא דהוי מצרי שני הוא מגזיה"כ דבלידה תלי רחמנא ותי' בזה קו' התוס' יבמות ע"ח בד"ה הוא יעו"ש, ונראה בישוב הקושיא דהא דאמרינן דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי פרש"י בסנהדרין נ"ח דהוי כקטן שנולד בלי אב ואם כל זה כשהאב והאם הם נכרים דלכשנתגייר ל"ל חייס משום דהוי כמבואר ביבמות ס"ב נתגיירו לית להו חייס משום דהוי כקטן שנולד אבל כשאמו מישראל אין לו דין כקטן שנולד לגבי אמו ויש לו חייס לגבה ואע"פ שצריך גירות מ"מ כיון שנתגייר ואין לו חייס לגבי האב הרי הוא מתיחס אחר אמו עכ"פ לגבי דין זה דשארות כיון דאמו מישראל לא הוי כקטן שנולד לגבה וחייב משום אשת אח וכן לגבי ה' סלעים כיון דאמו ישראלית אע"פ שהולד צריך גירות מ"מ אין לו דין קטן שנולד לגבי אמו ולהכי חייב ה' סלעים, ויתישב בזה משה"ק האבני מלואים דאמאי במעוברת שנתגיירה בנה מצרי שני כיון דהוי גר בפ"ע די"ל כיון דאית לי' חייס לגבי האם ואין עליו דין הקטן שנולד ואמו הוי ראשונה ובנה מצרי שני, ובזה י"ל ג"כ משה"ק השעה"מ לשי' רש"י דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר דמ"מ צריך גירות מהא דבכורות מ"ז דמוקי לה בנתעברה מעכו"ם ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין את הולד כו' ומשמע דוקא לו' אבל ישראלית בנה חייב לכו"ע והא צריך גירות ולמש"כ א"ש כיון דאמו מישראל לא הוי כקטן שנולד לגבה ומתיחס אחריה וחשוב בנה גם לגבי פדיון הבן ומיושב ג"כ משה"ק מיבמות מ"ה גלי או נסיב בת מינך ובפרש"י שם דאסור בממזרת והא גר מותר בממזרת משום דכיון דאמו מישראל לא הוי כקטן שנולד לגבה ומתיחס אחריה וכ"נ דבהורתו ולידתו בקדושה אעפ"י שאחיו נכרי ולשי' רש"י שצריך גירות מ"מ חייב בודאי משום אשת אח דדוח"ל דהא דתני בהורתו שלא בקדושה מיירי דוקא שהאב ישראל והא משמע דבהורתו ולידתו בקדושה בודאי חייב משום אשת אח אע"פ שאביו נכרי, ולמש"כ א"ש דלא הוי כקטן שנולד לגבי אם ויעו' מש"כ הנתיבות בתשו' חמד"ש לאה"ע סי' ב' בישוב דרש"י דלהכי צריך גירות משום דלגבי נכרי מתיחס אחריו אבל כיון שנתגייר פקע היחס מן האב והוי גר למפרע יעו"ש והדברים קרובים למש"כ, ועי' בירוש' יבמות פי"א דהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה דחייב על קללת אמו וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מה' ממרים דאע"פ דלשי' הרמב"ן המילה אח"כ הוא לשם גירות מ"מ חייב על קללת אמו דלגבה לאו הוי כקטן שנולד כמשכ"ל.

בשפחה דחילא לי כו׳ וכן נאסר בתרומה, וכלא ביד כעבד שלא לעבוד ויכיר מותר בשפחה לשיטת התוס׳ גיטין (ד״מ ע״א) ד״ה לותו, גם קשה מהא דר״א שיתרר עבדו והשלימו לעשרה (גיטין ל״ח ע״ב) וכודאי דלא היה עבילה שהרי היה בביהכ״נ וגם היין דלריך שלשה ואסור לדון קודם התפילה, ואפילו להסוברין (עיין גמוק״י ביבמות שם) דהעבילה שבשעת שיתרור הוא רק דרבנן ג״כ יקשה הקושיות הנ״ל דהרי שיטה זו נובע רק ממסקנת ר״פ ביבמות (דף מ״ח ע״א) דסובר שכבר קיבל אבל הרי רבא ורב ששת התם ס״ל להדיא דעבילה שיתרור היא מה״ת ולריך לון העבד ואיך יפרשו כל הנ״ל.

ו) **קשה** עובדא על שיטת הרמב״ן דסובר דלמ״ד עובר לאו ירך אמו הא דמעוברת שנתגיירה בנה אין לריך עבילה (יבמות ע״ח ע״א) אין הולד נעשה גר עד אחר שימול, וקשה עובדא הרי בריתא ערוכה היא ביבמות (דף ל״ז ע״ב) דאם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה חייבין משום אשת איש מן האם ואמאי הלא גר שנתגייר בקטן שמולד היו הבנירות של הבן היה אחר שנולד, וגם יהי יכול למחות בשיגדל כמו בגר קטן (כתובות י״א ע״א) ועוד דלמה יתחייב בפדיון המבואר במשנה דבכורות (דף מ״ו ע״א) והרי בשעת לידה היה עכו״ם ולא קידשו הרחם אז, ונלערך לומר דכל הני אחי כמ״ד עובר ירך אמו ומה נעשה לשיטת הר״ת (סנהדרין דף פ׳ ע״ב) ד״ה עובר והר״ן דפסקו כמ״ד עובר לאו ירך אמו וכ״ה שיטת הרא״ה בבדק הבית בית שני סוף שער ג׳ ואיך יפרנסו כל הנ״ל.

ז) **ובעיקר** הדבר קשה עובדא היין החכמים ס״ל דלריך מילה ועבילה דוקא למה יועיל בנכרת גידו בעבילה לבד ואמאי לא נימא כמו גבי מלורע שאין לו בוהן יד אין לו עכרה עולמית בפר״ד דנגעים (משנה ט׳) וכמו שבאמת סובר כן ר״א (יבמות דף מ״ו ע״ב) ד״ה דר״י. ח) קושית התוס׳ (מ״ו ע״ב) ד״ה כי פליגי דלמה מלריך רע״ק לקרא דתושב ושכיר דערל שמל ולא מבל אינו אוכל בפסח, והא בלא״ה ידעינן דיון דעכו״ם גמור הוא כ״ז שלא מבל. ט) קשה עובדא על הבה״ג הלכות מילה דפוסק הילכתא דמעבילין גר בשבת והוא לביפוך מברייתא דיבמות (דף מ״ו ע״ב) דס״ל לר׳ יוסי דאסור משום חקוני גברא בשבתא ואפילו ר׳ יהודה מודה לר׳ יוסי בגיורת וכן בסמיג (לאוין סימן קמ״ז) פוסק כהבה״ג וגם הרי״ף השמיט בהלכותיו הא דאין מעבילין גר בשבת וזה פלא איך נחלוק על חכמים במקום שלא נמלא עליהם חולק בש״ס.

והנראה לפענ״ד לתרץ דלפי דבשן חכמים הוא בין מל ולא מבל ובין מבל ולא מל אינו גר מ״מ אין דין שור דנמל ולא מבל עדיין הוא בעכו״ם גמור כמבואר בסוגיין דאם הולד מבת ישראל הולד ממזר למ״ד כותי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וגם עשה י״ג במגעו כמבואר בע״ז (דנ״ז ע״א) אבל בנבל ולא מל אעפ״י שעדיין לא נעשה גר לגמרי מ״מ נתקדש קלת ע״י העבילה ואסור לעבור על כל עבירות הישראל, וגם הב״ד חייבין לכופו שימול את עלמו ויעשה גר גמור, והטעם דהרי חזינן בכמה דוכתי בש״ס דמקום שהלריכה התורה שני דברים הנו בנערה המאורסה דלריכין האב והבעל לספר נדרים מ״מ בבפרת אחד לבד נקלש האיסור נדר ותו לא לקיא כמבואר בנדרים (דף ס״ח ע״א) וכן קיי״ל להלכה, וכן בזבחים (דף ק״י ע״א) מספקא לי להש״ס בקומץ ולבונה אי מיגז גיז לו מיקלש קלים, וכן בעניני קדושה מצינו הרבה דהרי קיי״ל הרבי במנחות (דף מ״ז ע״א) דאם נשחטו בבבי עצרת לשם וחרק דמן שלא לשמן הלהם קדוש ואינן יוצאין לחולין ע״י פדיון, והש״ס ביבמות (דף ק״ד ע״ב) מדמה לה חלילה ורקיקה לר׳ אליעזר דס״ל רקיקה מעכבת דנפסלה לאחין באחת מהן מה״ת אע״ג שעדיין אינה מותרת לשוק מ״מ מעשה אחד עושה פעולה איסור עכ״פ, וא״כ לריך להבין למה במל ולא מבל חשיב עדיין כעכו״ם גמור הנ״ל.

אך הדבר נכון עפ״י מה דמבואר בירושלמי ריש נערה המאורסה ה״א דדוקא בבפרת האב לחוד הו לא לקיא, אבל בבפרת הבעל לחוד לקיא מעשה דכה האב עדיף מבת הבעל כיון דאם מת הבעל מועיל הפרת האב לבד ואם מת האב אינו מועיל הפרת האחות לבד משא״כ כה האב עיקר בזה ובבפרתו איקלש הנדר שלא תילקה משא״כ בבפרת האחות ע״י״ש בירושלמי, אך שיטת הש״ס דילן (נדרים דף ס״ח) כתב דאין חילוק בזה רק לעולם בבפרת אחד מהם הבה נקלש הנדר ומחלוקתם למהר מהמת דהירושלמי שם סובר בשיטת ר״ה דאם הפר האב לבד ואח״כ מת האחות שוב א״ל האב להפר גם עוד הפעם וניתר הנדר בבפרתו הקודמת לבד ולכן ס״ל להירושלמי דכה האב עדיף מבה האחות, אבל הש״ס דילן סובר כתם להיפוך דרק אם מת האחות אחר הפרת האב שוב אינו מועיל אפילו אם יפר לה האב עוד הפעם מעשה היון דהנדר הבר איקלש אין בכח האב שוב לירש חלקו של האחות המבואר שם ברי״ן, ולכן סובר הש״ס דילן דאין חילוק בין האב לאחות, ואם כי להאורה קשה הא אהני חזינן דכה האב עדיף דהרי אם מת האחות קודם הפרת האב נתרוקן הרשות לאב ומיפר לבדו משא״כ באחות, אך ראיתי לתקרן אורה שבאב דטעם הש״ס דילן הוא היון דעומדת ליכנס לרשות האחות נגמרי ע״י הישואין ע״כ גם לאחות יש עדיפות אשר אין לאב, ע״כ שייכה שיון.

עכ״פ חזינן דכל היכא דכה אחד עדיף מחבירו אין בכח חבירו לעשות קלישות, ולכך במל ולא מבל היון שיש חיפון שבעבילה לבד יוגמר הגירות כגון אם נחתך גידו, והיינו דאז יליפינן מאמהות (יבמות מ״ו ע״א) דנעשה גר בעבילה לבד היון דלא אפשר במילה ול״ש אין דין אפשר משאי אפשר רק במקום שאפשר להעיף ממנו דס ברית שוב חשיב אפשר וכמבואר כל זה בהמדרש שבת פרק ר׳ אליעזר דמילה (דף קל״ב ע״א) אבל במילה בלא עבילה לא משכחת בשום אופן שיעשה גר אפילו אם אי אפשר בעבילה, ומשו״ה כה מעשה העבילה עדיף מכה מעשה המילה ושפיר חשיב עדיין כעכו״ם גמור במילה להוד אבל בעבל ולא מל שפיר נעשה קדוש קלת לענין שאסור לו לעבור על שום עבירה כישראל וכדאמר רבי קדוש ואינו קדוש.

ולפי״ז שפיר קאמר הש״ס (יבמות מ״ו ע״א) בקדש ובעבל עלמו לשם ב״ה פקע שיעבודי דקדושה הגוף מפקיע כי׳ כיון דנעשה קדוש קלת ע״י העבילה, וגם שפיר קאמר רב אחאי ואימא בכספא ובעבילה.

והשתא שוב מ״ל דרור דלאחר העבילה כופין אותו הב״ד שיגמור גידותו ע״י מילה כיון דע״י העבילה חל עליו חיוב מילה באיסור כרת כישראל וגם כבר חל עליו ענין אמירה לגבור במה שקיבל עליו המלות להיות כישראל גמור, וגם יש כח ביד הב״ד לכופו להתגייר כמו מעשה זכות משום דהוי זכות גמור דמועיל אף במומה כמש״כ הרשב״א בקידושין (דף כ״ג ע״א) לענין עבד כנעני, ואף דבכתובות (דף י״א ע״א) קאמר הש״ס דרק בקטן הוי זכות דלא מעיס מעמא דאיסורא אבל לא בגדול, מ״מ כאן כיון שכבר מבל ואסור

בשניהם ברור הואיל בטבילה נעשה קלת כישראל כנ"ל. אך הרשב"א לטעמי' דגם בזמן המקדש נעשה גר בלא קרבן ליצא בת ישראל. ואין רא"י מזה כלל לטבל ולא מל בזמה"ז. דטבל ולא מל בטבילה לבד אינו נעשה גר כלל והוי מזבל וסרן בידו:

מ) **ונלפע"ד** רא"י לדעת הרמב"ם וסייעתו. דהנה נתבאר שורש מחלוקתם דהרמב"ם וסייעתו סוברים דאין חילוק בין ליצא בת ישראל בין לאכול בקדשים. רק החילוק בין בזמן המקדש דאפשר לו להביא קרבן קרבן מעכבו אף מליצא בת ישראל עד שיביא קרבנו. ובזמן שאין בהמ"ק קיים שאי אפשר להביא קרבן נכנס לברית במילה וטבילה לבד. אבל התוס' ורשב"א סוברים דאין חילוק בין בזמן המקדש לזמה"ז. וכיון דלמדנו מקרא דלדורותיכם דאין הקרבן מעכב בזמה"ז. ה"א בזמן המקדש. אלא דכיון דבזמה"ז ליכא קדשים אין לנו רא"י מקרא דלדורותיכם שיהי' ישראל נמור בלא קרבן אף לאכילת קדשים. וע"כ בין בזמן המקדש בין בזמה"ז נכנס לברית במילה וטבילה לכל מילי חוץ מאכילת קדשים:

נ) **ונ"ל** רא"י לדעת הרמב"ם מזמן שיתר הבמות כגון בגלגל או בנוב וגבעון דגר אינו יכול להביא קרבנו דחובה הוא. ובזמן הבמות לא קרב רק נידר ונידב. והי' אז אכילת קדשים. ונכנס לברית במילה וטבילה לבד אף לקדשים. ואם איתא דילפינן בזמן המקדש מבזמה"ז נילף נמי בזמן המקדש מן בזמן שיתר הבמות לענין אכילת קדשים. אלא ודאי כדעת הרמב"ם דבזמן המקדש מבזמה"ז לא ילפינן. וע"כ נהי דבשעת היתר הבמות נכנס לברית גם לאכילת קדשים. בזמן המקדש אסור באכילת קדשים עד שיביא קרבנו. וה"ה דאסור בבת ישראל. וכי היכי דלא ילפינן מן בזמן היתר הבמות ה"נ לא ילפינן מן בזמה"ז. וא"ל דטולה דבאה בנדבה אף שעכשיו חובה עליו יכול להקריבה בבאה דליתי דהא עולה ושלמים דמיר ס"ל לחכמים דלא קרבו בבמה. ואפי' לר"מ דקרבו משמע בתמורה (י"ד) דהטעם משום דהגזירות קיבל בעצמו בנדר. אבל עולה זאת לא הי' קרב בבמה וקרבן גר לכ"ע אינו בבמה וכמ"ש):

יא) **עוד** רא"י מהא דריש פרק העגל דר' אליעזר אומר חושב ושכיר לא יאכל בפסח לגז"ש לתרומה אמת ומופני הוא דלפסח לא איצטריך דאי נימא חושב ושכיר ממש וישראל קנוי קנין כנים אם נרצען משום דהו"ל חושב ושכיר ליפסר לי' מפסח והא קי"ל נכי תרומה דלא אכיל אלמא לא קני לי' רבי'. ואי חושב ושכיר בכרי פשיטא דעדל הוא. ואפי' ערבי מהול חשיב ערל. ורע"ק ס"ל דחושב ושכיר לגר שמל ולא טבל דלא נפיק מקרא דעדל לא יאכל בו ואפי' הרשב"א כיון דמל נעשה נירות לא חשיב ערל אף שעדיין גוי הואן וסתום פירשו דהוה אמינא דנעשה גר במילה לבדו. קמ"ל קרא דעדיין גוי הוא ור' אליעזר סובר גר שמל ולא טבל ישראל מעליא הוא:

יב) **וקל** דנהי דר"א ס"ל בדף (מ"ו:) באבותיו לא הוי מצילה וכמ"ש התוס' הטעם דלית לי' לר"א אין הזאה בלא טבילה. מ"מ הא הרלאת דמיס הוה כדכתיב בקרא להדיא. וא"כ משכחת לה בגר שעדיין לא הביא קרבנו. ומקרא דעדל לא נפיק דישראל הוא לכל מילי לבד לאכילת קדשים. ואתא קרא דחושב ושכיר לאוסרו בפסח משום דעדיין לא הוה ישראל גמור כמפורש פ"ב דכריתות דגר שלא הביא קרבנו לא חשיב מחוסר כיפורים דקרבן כי מייתי לאכשורי' נפשי' למיעל בקהל. ומשום שעדיין אינו ישראל גמור אסור בפסח. ועיין רמב"ם ריש הלכות מחוסרי כפרה. ואי לאו קרא דחושב ושכיר דגוי אסור באכילת פסח. ומינ' ילפינן לכל הקדשים הי' מותר לאכול. דמעדל לא נפיק. לא מבעיא לפי' הרשב"א דאפי' גר שמל ולא טבל למאי דקי"ל דנכרי הוא לאו ערל הוא. כ"ש זה שישראל הוא. אך אף לשיטת התוס' דכיון דנכרי הוא עדיין חשיב ערל. מ"מ זה שמותר ליצא בת ישראל. פשיטא דלא חשיב ערל:

יג) **אך** לדעת הרמב"ם דאין חילוק בין ליצא בת ישראל בין אכילת קדשים. ובזמן המקדש אף ליצא בת ישראל אסור עד שיביא קרבנו. ובזמן הזה שאי אפשר להביא קרבן והוה ישראל ליצא בת ישראל. שוב הוי גר גמור אף לאכילת קדשים. אלא שאין קדשים בזמה"ז. מ"מ אין עליו איסור אכילת קדשים. ומה שילטרך להביא קרבן כשיבנה בהמ"ק לאו להכשירו בקדשים שכבר הוכשר. רק למצוה כמו שהביאו אבותינו. ודומה לזה דתנן בכריתות פ"א מ"ז הי' עלי' חטת לידות ודאי מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עלי' חובה. וזה לדידן דאין למדין לאכילת קדשים. ע"כ אין למדין בזמן המקדש מבזמה"ז. ודוקא בזמה"ז נעשה גר בלא הרלאת דמיס דלא אפשר להביא קרבן. אבל לר"א דס"ל למדין אפשר משאי אפשר גם בזמן המקדש נעשה גר גמור בלי הרלאת דמיס ומותר בקדשים. ע"כ אי אפשר לאוקמי קרא דחושב ושכיר בגר שעדיין לא הביא כפרתו

סימן שמה

א) **יבמות** (מ"ו:) ת"ר גר שמל ולא טבל ר"א אומר הרי זה גר שכן מצינו באבותינו וכו' טבל ולא מל ר' יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באמהות וכו' וחכ"א אינו גר עד שימול וישבול. ואמרינן בגמ' דר"א אית לי' נמי דטבל ולא מל הרי זה גר. כי פליגי במל ולא טבל. ומאן חכמים ר' יוסי דתניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין לפיכך מטבילין גר בשבת דברי ר' יהודה ור' יוסי אומר אין מטבילין אמר מר לפיכך מטבילין גר בשבת פשיטא כיון דא"ר יהודה בחדא סגי היכא דמל לפנינו מטבילין ומשני מהו דתימא לר"י מצילה עיקר כו' ומהו בתוס' מה פריך פשיטא דמנא לי' דסגי במילה לחודה דילמא כר' יהושע ס"ל:

ב) **ונ"ל** לישב תמיהתם דהנה טעמא דר' יהושע אמרינן לעיל דילף מאמהות. ולכאורה קשה דהא בפ"ז (כ"ז.) אמרינן דנשים כמאן דמהילי דמיין. אך זה אינו דהא ערל ישראל נמי אמרינן שם דחשיב כמהול. ומדמי לה להמודר מערלים דמותר בערלי ישראל ואסור במולי אומות העולם. ואשה גופי' דחשובה כמהולה כתב הרי"ף הטעם בפרק ר"א דמילה דחשובה כערל ישראל דדינו כמהול. והנה במותר לערלות קיי"ל דפסול למול. ואמן קיי"ל כטעמא דהמל ימול דהא קיי"ל דאשר כשירה למול. וע"כ דערל במזיד אינו חשיב כמהול וגלא לנו מזה דאפי' לר' יהושע אם אינו רולה למול מיקף בשעת הטבילה אינו גר דאינו דומה לאמהות. וזה

שבת ואמר מלתי ולא טבלתי. הרי אינו רולה למול. ושוב אי אפשר ללמדו מאמהות. ועי"כ דס"ל מהברת בחדא סני. ומילה לתודה נמי יועיל. וזה ברור. והתוס' לטעמייהו דס"ל בע"ז דמומר לערלות כשר למול אבל לדידן לק"מ קושית התוס':

ג) **עוד** נראה לייסב תמיהת התוס'. די"ל דס"ל להמקשן דמסברא ילפינן מילה מטבילה. והא דס"ל לר' יהושע דוקא טבל. משום דקי"ל גוי שמל בערל חשיב כדאיתא בנדרים ובפרק ב' דע"ז ולקמן בפ' הערל (דף ע"א.) דגוי שמל עדיין חשוב ערל. ומשמע בתוס' בשמעתין בד"ה כי פליגי דה"ה גר שמל ולא טבל בערל חשיב למאן דלא סני לי' במילה לתודי'. ודאל"כ לא סי' התוס' מקשים כלום. שהרי מתחילה רלה הש"ס פרק הערל לומר דקרא דתושב ושכיר אתא למעט ערבי ונבטוני מהול אלא שהקשה דחשיבי ערלים. וא"כ שפיר י"ל שממעט גר שמל ולא טבל אף שנכרי הוא. אלא ודאי ס"ל להתוס' דגר שמל למוד כיון דנכרי הוא עדיין חשיב ערלן וא"כ איך נלמוד מילה מטבילה. בשלמא טבילה לתודה אפי' לא יועיל מ"מ הרי טבל. ושוב מהני טבילה לתודה. אבל מל לתוד כל זמן שלא נעשה גר עדיין ערל הוא ולא עשה עדיין כלום. ע"כ אין ללמוד מילה מטבילה:

ד) **אולם** הרשב"א ריש הערל כתב דגר שמל ולא טבל לא חשיב כערל הואיל ומל לשם גירות. הרי שחולק על התוס'. ולפי סברת הרשב"א שפיר יש ללמוד מילה מטבילה ונאמנם שי"ל דאפי' להרשב"א דוקא למאן דבעי תרתי א"כ במילה לבד נכנס לברית עכ"פ לענין זה שיהי' סני לי' בטבילה לתודי' אבל לר' יהושע דבטבילה לתודה נכנס לברית. א"כ אם נאמר דבמילה לבד לא נעשה גר. א"כ הרי לא נכנס לברית כלל וערל הוא. מ"מ י"ל להיפוך והנה צריך להבין לדעת הרשב"א דלדידן דקי"ל תרתי בעי אם טבל ואח"כ מל לא מהני דהוי מוכל ושרץ בידו. ולא מהני טבילה של עכשיו על אחר זמן. מ"מ דמילה ואח"כ טבילה מועיל מילה של עכשיו על לאחר טבילה. וכ"ל דשאני מילה שמילתו קיימת שהוסר ממנו הערלה ולא פסקה המילה חשיב כמל אח"כ [דומה לזה כתב הרי"ן במשיכה לסימטא שיקנה לאחר ל' דבעומדת בסימטא לאחר ל' מהני כיון דלא פסקה משיכה אף דאח"כ אינו עושה כלום. ועי' באבני מילואים סי' מ' משא"כ בטבילה ואח"כ מילה שבשעת מילה אינו במים ופסקה הטבילה. אולם בערבי מהול שנתגייר שמטיפין ממנו דם ברית ואח"כ מטבילין שהוא לאחר הטפה כמו בתחילה ואין כאן רק מעשה הטפה. זה נימא שוב דפסקה מילה:

ה) **אך** לשיטת הרשב"א דגר שמל אף קודם טבילה חשיב מהול ולא ערל. א"כ מילתו קיימת במה שנעשה מהול תיכף בשעת מילה וזה קיים בשעת טבילה. אולם לשיטת התוס' מעשה הטפה פסקה ודו"ק. ע"כ צריך להטבילו ויכנס לברית בטבילה לבד כנ"ל כיון דלא אפשר ואח"כ יהי' מחויב להטיף דם ברית כמו קטן שנולד מהול לא לשם גירות ודו"ק. ולדעת הרמב"ן לא צריך מידי:

ו) **ולפי** כל הנ"ל יתייסב קושיית התוס' דהש"ס דייק מדר' יהודה אומר הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו. הרי"א שמודה שערבי מהול מטיפין ממנו דם ברית אפילה דלכתחילה מילה ואח"כ טבילה ואי"כ מוכח כשברת הרשב"א דחשיב מהול משעת מילה דאלי"כ הא פסקה הטפה כנ"ל. ושוב יש ללחוד מילה מטבילה. בשלמא לר' יהושע י"ל כסברת התוס' דעדיין ערל הוא וכנ"ל באריכות ודו"ק היטב:

ז) **ובאופן** אחר לייסב קושיית התוס'. דהנה בפ"ב דע"ז דאשה כמאן דמסילא דמיא ומוחרת למול למאן דנפקא לי' מהמול ימול עיי"ש. גם מבואר שם דערל שמתו אחיו מחמת מילה חשיב כמהול ומוחר למול. אך מ"מ הפרש יש דערל שמתו אחיו מחמת מילה אסור לאכול בתרומה וקדשים. ואשה כמסילא דמיא לכל מילי דכיון דלא צריכא למימהל כמאן דמסילא דמיא. וברמ"א סי' רס"ד פסק דמומר לערלות פסול למול דלאו כמאן דמהול. ודוקא ברולה למול אלא שאטום אז כמאן דמהול דמי עיי"ש:

ח) **והנה** צריך להבין בשמעתין דהקשה לר"א מילף מאמהות. למה לא הקשה מגיורת בזמה"ז דהוי רמי' עפי. דבאמהות יש לדחות קלת דילמא בהזאה. ועיין ברשב"א. וסי' לו להקשות דעדיפא מינה מגיורת בזמה"ז. אך י"ל לפי הנ"ל דאשה ישראלית כמאן דמסילא דמיא. א"כ כשטובלת ונעשית ישראלית נחשבת כמסילא. וחשיב כמוהלת עצמה עכשיו וגירות ומילה בתין כאחד. אבל בגר זכר אף לאחר שיעשה גר לא יהי' דינו כמהול גמור. שהרי יהי' אסור לאכול בקדשים עד שימול. ע"כ מקשה מאמהות שאף מתחילה הי' מחויבין במילה והי' הנשים כמאן דמסילי. שהרי מימות אברהם נלטוו על המילה. ואשה דלא צריכא כמאן דמסילא. נמצא שלא חשיב מוהלת עצמה עכשיו במה שטובלת. שפיר מוכח לגר זכר דסני בטבילה ואי"ש. עוד י"ל דמגיורת בזמה"ז דהוי מה מלינו לבד ודאי אין למדין אפשר משאי אפשר ועיין בתוד"ה אמר:

ט) **ואחר** כל הנ"ל נייסב קושיית התוס' ונאמר דלר' יהושע לא קשיא דינלף מילה לתוד מטבילה לתוד. דבטבילה י"ל דחשיב כמל עכשיו בשעת מבילה כיון דכמאן דמהול מאחר דרולה למול בשש"ם דע"ז הנ"ל וגירות ומילה בתין כאחד כנ"ל. משא"כ במילה לתוד לא מהני. אבל ר' יהודה דמיירי בבא ואמר מלתי ולא טבלתי דחיישינן שמא ערבי מהול ומן הדין צריך הטפת דם ברית אף אם יכנס לברית בטבילה לתוד יהי' חייב להטיף והנה"ה אולם ז"א לדעת הרמב"ן דצריך להטיף כדי להכנס תחת כנפי השכינה וכיון שנכנס בטבילה שוב דינו כקטן בלא ערלה כבושקן וכשמכחיש שמל כבר ואינו רולה להטיף הוי מומר לערלות ולאו כמאן דמהיל. ואעפ"כ מהני טבילה מוכח דבחד.ז סני. וזה לשון הש"ס כיון דאמר ר' יהודה בחדא סני. ולא משום דכמאן דמהול והוי מילה וטבילה. ע"כ שפיר יש ללמוד מילה לתודי' נ"כ. אבל לר' יהושע אין ללמוד מאמהות שנכנסו לברית בחדא דיקא אין ללמוד רק טבילה שהי' באמהות ומילה לא נוכל ללמוד מאמהות אלא מסברא ובסברא אין למדין אפשר משאי אפשר כנ"ל ודו"ק היטב:

י) **בתשו'** חת"ם חי"ד סי' א' הביא קושיא בשם הגאון יעב"ץ ז"ל בהא דגר שאמר מלתי ולא טבלתי ר' יוסי אומר אין מטבילין הא בפ"ב דע"ז א"ר יוסי וכי היכן מלינו מילה לשמה. וכהה עלה בחת"ם דבמחכה"ה אפי' ריח קושיא ליתא דבנוי שנכנס תחת כנפי שכינה ע"י מילה אם אינה לשם יהודית במה יכנס

יכנס תחת כנפי השכינה. והוא פשוט יותר מביאתא בכותחתא עכ"ד:

יא) **ואחר** כל הרוגז הזה ליני רואה בזה שום הירון דא"כ לרשב"א בשבת (קל"ה.) דקטן שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית משום חשש ערלה כבושה וגר שנתגייר מהול א"ל להטיף במה יכנס תחת כנפי השכינה. אלא ודאי כיון דס"ל דמהול מאליו חשיב מהול נכנס תחת כנפי שכינה בטבילה לבד כנשים. וכן כתב הרמב"ן בחי' שעשה לוי שלא בטלו מילה משולם נכנסו לברית בטבילה לבד כנשים. וא"כ הדר קושיית היעב"ץ לדוכתי' דכיון דא"ל מילה לשמה וחשיב מהול יכנס לברית בטבילה לבד כנשים. אבל כך ראוי לומר דברבי מהול עדיין ערל נמור חשיב כבש"ס פרק הערל. ע"כ לא חשיב מילה כלל. ולא דמי כלל למילה שלא לשמה בישראל. ולדעת הרמב"ן שבת בטעמא דנולד מהול א"ל להטיף רק משום חשש ערלה כבושה וגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף משום שצריך להכנס תחת כנפי שכינה י"ל כדברי החת"ס. אך הנכון כמ"ש:

סימן שמו

א) **יבמות** (מ"ו) ת"ר גר שמל ולא טבל ר"א אומר הרי זה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל ר' יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו כו' ור"א נמי נילף מאמהות כו' אלא בטבל ולא מל כ"ע מודים דהוי גר. אך במס' גרים מל ולא טבל טבל ולא מל ר"א אומר הכל הולך אחר המילה. ר"ע אומר אף מבילה מעכבת והטוסחא שלפנינו „אין" והדבר מובן שהוא ע"ס דא"כ הייגו ר"א. ועוד בש"ס פרק הערל רע"ק סובר מל ולא טבל אינו גר. אך אם גרסינן אף. רע"ק לטעמי' כנ"ל והנה ברייתא זו פליגי בל גמ' דידן דאמר לר"א מבילה לחודה נמי סני. וברייתא זו אמרה הכל הולך אחר המילה ומבילה לחודה לא מהני. אך קשה לברייתא זו קושית הש"ס לר"א נילף מאמהות כיון דאית לי' לר"א למדין אפשר משאי אפשר:

ב) **ונראה** דברייתא זו ס"ל דאין ללמוד אנשים מנשים דנשים כיון דלא צריכין למימהל כמאן דמהילי דמיא. ועוד דנשים עם בפני עצמן כדאיתא בשבת. וטעמא דר' יהושע כמו שנבאר. דהנה בהא דמשובחת שנתגיירה בנה א"ל מבילה. הקשו בתוס' הא צריך למול קודם ותירצו בתוס' ומפורש בנמק"י בשם הרא"ה דשובר דלא אפשר עכשיו למול הוי לי' כנשים דסני בטבילה לחודה. והנה בהא דגר קטן מטבילין על דעת ב"ד כתב הרא"ש וכן באבותינו שהי' כמה יונקי שדים. וה"ה במשובחת שנתגיירה יש ללמוד בשובר נ"כ מאבותינו שהי' כמה שובבין בני אמן. והנה בפרק הערל (ע"ח.) מבואר דלמ"ד שובר ירך אמו סלקא עולד נירות דאמו. אך למ"ד שובר לאו ירך אמו הטעם דגם הולד מובל ואמו לא הוי חליצה. וא"כ לדברי תוס' ורא"ה הכ"ל מוכל ללמוד למ"ד למדין אפשר משאי אפשר לכל טבל ולא מל מל משובחין שהי' בשעת מתן תורה שנכנסו לברית בטבילה לבד:

ג) **ואפי'** לדעת רמב"ן דמשובחת שנתגיירה בנה אינו גר עד שימול כשיולד. וכן לדעת רשב"א חזקא בהה. אבל בנה צריך גם מבילה אחר המילה. היינו משום דס"ל חשיב כשיולד ויתגייר אז. אבל בשעת מתן תורה שהי' צריכין להתגייר מיכף לקבל התורה לכ"ע חשיב לא אפשר. והיינו טעמא דר' יהושע דאמר טבל ולא מל הרי זה גר:

ד) **אך** זה ר' יהושע לטעמי' דאית לי' שלהי תמורה (ל"א.) ולד טריפה יקרב לגבי מזבח דאית לי' עובר לאו ירך אמו. אבל ר' אליעזר דס"ל התם לא יקרב. ולמה דק"ל טריפה אינה יולדת. ע"כ בנתעברה ולבסוף נטרפו פליגי. ובעובר ירך אמו קמיפלגי כדאיתא התם וס"ל לר' אליעזר עובר ירך אמו. א"כ אין ללמוד משובחין. ע"כ טבל ולא מל אינו גר:

ה) **והנה** במס' גרים אין חולק בטבל לחוד דכולם ס"ל דלא מהני משמע דהכי ס"ל עובר ירך אמו. ע"כ ניחא עוד ברייתא אחרת שם קיבל עליו מטבילין אותו מיד. היפוך הש"ס דילן שמלין תחילה. אך לפמ"ש בלירוש מ"ש לעיל בסי' שד"מ בפירוש דברי רמב"ן דאי פריש נפרוש משום דבטבילה לבד נעשה קלת ישראל. ומשום דבלא אפשר הא סני בטבילה לחוד. והתינח לש"ס דידן דהא דלא ילפינן מאמהות משום דלא אפשר. אך למס' גרים דאפי' לר"א דאית לי' למדין אפשר משאי אפשר לא מהני מבילה לחוד כנ"ל מילתא בטעמא. א"כ מבילה לחוד לא משוי לי' גר כלל שפיר מטבילין תחילה ואי פרוש מחמת מילה נפרוש אח"כ

סימן שמז

א) **יבמות** (מ"ו:) ור' יהושע באבות נמי מבילה הוה כו' וגמירי דאין הזאה בלא מבילה. ול"ל טעמא דר"א דאמר שכן מצינו באבות שמלו ולא טבלו. ובתוס' ד"ה כיון כתבו דר"א לית לי' אין הזאה בלא מבילה. וריטב"א כתב דר"א סובר אותו מעשה אחר מ"ת הוה:

ב) **ולפענ"ד** הי' נראה לפמ"ש הרמב"ם סוף הלכות מעה"ק דלא קרבו בני נח שלמים אלא עולות. ופ"כ משקרבו שלמים כבר יצאו מכלל בני נח. ולא מצינו שטבלו עוד קודם הקרבה. והנה"ה. ועל פירוש התוס' ק"ל לפמ"ש שם דנשים לא הי' בכלל אותו הזאה. ולפי מה שביאו דברי הגמ' בריתות בד"ה דאין הזאה בלא מבילה מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה ומבילה „והזאת" דמיס. וא"כ הנשים שלא הי' בכלל אותה הזאה נכנסו לברית בטבילה לבד. א"כ יקשה לר"א דאמר מל ולא טבל הרי זה גר. הא ר"א בזמה"ז הי' דליכא קרבן. ומה רא' מבאבותינו הלא באבות הזאה נמי הי'. ובזמה"ז דליכא הזאה אין ללמוד מאבות. ובזה אין לייסב מדכתיב לדורותיכם כדמשני הש"ס בבריתות (דף מ'.) שהרי לדורות אפשר לקבל בטבילה בלא קרבן בנשים. בשלמא לדידן אין להקשות על קושיית הש"ס בבריתות אלא מעתה בזמה"ז לא נקבל גרים. אלמד מנשים שנכנסו לברית בלא קרבן. דהא חזינן באנשים נשתנה הדין שטבלו נ"כ ואפי"כ הוצרכו להזאה. אבל לר"א דאית לי' אין הזאה בלא מבילה והאנשים לא טבלו ע"כ הוצרכו להזאה. ונשים שטבלו לא הוצרכו להזאה ובזמה"ז דליכא הזאה הכל יכנסו לברית בטבילה בנשים. ובלא מבילה לא סני כיון דליכא הזאה. מיהו גירסת הסוס' „והזאת" דמיס ליפי' בגמ' דידן אלא „בהרלאת" דמיס

הגוף של בעלים [ולא של כהן המקריב] וכמו בפסח ונזיר וכשיטת הרמב"ם ז"ל דטמא מת אינו מקריב, וחדשה התוספתא, דבזה הציץ מרצה דכל הטעם דאינו מרצה בטומאת הגוף משום דכתיב עון קדשים ולא עון מקדישים (זבחים כג, ב) וזה רק בעון טומאת הגוף להקריב, דיש עון למקדישים משא"כ בטמא דהוא רק פסול להקריב, בזה העון בקדשים ומרצה בין ביחיד בין בצבור, והיינו דהיחיד הטמא מתכפר בקרבן צבור אף כשהוא טמא. ויש לי בזה דברים הרבה ואכ"מ להאריך בזה. הנה נתברר לנו דהטעם בשביל ריצוי ציץ בצבור וא"כ בזה (במומר) אין לנו להכשיר בקרבן צבור אחרי דאין כאן ריצוי ציץ (ועיין פסחים כ, ב).

ונראה לי ראיה לזה [דיש למומר חלק בקרבן ציבור] ממה שכתבו התוספות בזבחים דף ד, א בד"ה וישנן בצבור משא"כ בשינוי בעלים לא משכחת לה בצבור דאם שחט בשביל אחד מישראל הרי הוא בעליו, ואם שחט בשביל עכו"ם הרי אינו מחויב כפרה כמותו יעו"ש. והרי אשכחן במומר אם נאמר דאינו מתכפר וא"כ אינו בעליו, ואם שחט בשבילו פסול. ואין לומר דגם בזה כשר, דהא כתבו בתוספות רק בעכו"ם דאינו מחוייב כפרה אבל מומר הרי הוא מחויב כפרה כישראל רק שאינו מתכפר בזה שייך חבירו דומיא דידיה, דרק באינו מחויב כפרה אמרו כמבואר בגמרא (זבחים ג, ב). וע"כ דמומר מתכפר ביחד עם ישראל, אמנם י"ל באמת דגם באינו ראוי לכפרה אמרו, אמנם הדבר מבואר בש"ס דפסחים דף סב, א דנחלקו רבה ורב חסדא בערל [בשוחט פסח ע"מ שיתכפרו בו ערלים שאינם מנוים] ואמר שם רב חסדא כיון דבר חיובא הוא בר כפרה הוא דאי בעי מתקן והוי חבירו דומיה דידיה, וא"כ לר"ח בודאי במומר הוי דומיא דידיה ועיין בתוספות שם (ד"ה כי) דלר"ח הוי רק מדרבנן ולפי"ז אין ראיה, אמנם הראיה יהיה מרבה דאף לרבה כבר אמרו שם, דרק היכא דמחוסר מעשה בגופיה אמנם במומר דרק חזרה בעי בודאי דומה לזה דאמרינן הואיל גם לרבה, וא"כ משכחת לה שינוי בעלים בצבור, ועל כרחך דיש לו גם כפרה ובעליו הוא, דלא הקפידה תורה אלא על קרבנו בעצמו, ולזה אין חילוק בין תפלת מוסף לתפלה אחרת.

ומדברי התוספות אלו השגתי על האחרונים שרצו לומר דנשים פטורות מתפלת המוספין משום דאינם שוקלים [עיין בשמים ראש ס' פט וצל"ח ברכות כו, א ד"ה של מוספין, ושו"ת רעק"א ס"ט, וע"ע עמודי אור ס"ז] ולדבריהם הרי משכחת לה שינוי בעלים באשה, ואף שהדין פשוט שאינן שוקלות מ"מ מתכפרות הן בקרבנות הצבור והארכתי בזה בביאור דברי הירושלמי דשקלים (פ"א ה"ד) ואכ"מ.

הנה מלאתי את רצונו וכתבתי לו מעט בארוכה כי ידעתי כי נעים לאיש היושב במקום שאין קול התורה נשמע לשמוע דברי תורה והנני ידידו בלתי מכירו מכבדו ומוקירו.

יצחק יעקב בהרש"ל ראבינאוויץ

סימן ג

ד ע"ד השאלה בגר שבא להתגייר, והוא חולה שעפ"י הרופאים סכנה לו המילה, נברר בע"ה גדרי מצות מילה בגר.

הנה פשטות דברי הש"ס בכריתות (דף ט, א) דאמרו דגר נכנס בשלשה דברים, במילה, בטבילה, ובהרצאת דמים מורה דמעשה המילה הוא טהרה בגר כמו הטבילה וההרצאה, ולא שמקדים בשביל שלא יבוא עליו מצות המילה בלי קיום מיד אחר הטבילה. ומזה בגר שהוא מהול שלא לשם יהדות בעי הטפת דם ברית לכמה מהראשונים [עיין שבת קלה. תוד"ה לא ורמב"ם פי"ד ה"ה מאיסו"ב ורא"ש שבת פי"ט ס"ה], דלו היתה רק בשביל מצות המילה שלא יחסר לו תומ"י אחרי הגירות, הרי היה הדין נותן שלא יצטרף הטפה, דהא בקטן לא בעי הטפת דם ברית כי אם כשיש ערלה כבושה (שבת קלה, א) וא"כ [זה שמהול ואין לו ערלה כבושה] אחרי שיתגייר לא יחסר לו כלל מצות המילה. וע"כ דהמילה וההטפה הוא טהרה בו, וחסר לו הטהרה, ולזה פלפלו בש"ס (יבמות מו, א) אם ילפינן מאמהות, ואם נאמר דבשביל מצות המילה מה מקום ללמוד [מאמהות], וע"כ דהוא דין בטהרה, וע"כ שפיר היה מקום ללמוד מאמהות רק דחלקו בין אפשר לאי אפשר. ולזה כתבו (יבמות מו, ב תוד"ה דר' יוסי) דגם בנכרת הגיד כיון דאי אפשר

וי כאמהות דטהרתם רק באחת, ולפי״ז היה נראה לכאורה דגם במי שאינו יכול למול מפני סכנה ג״כ הוי כמו שאי אפשר, וסגי באחת.

הן אמנם דלא מצינו שקרוי אי אפשר רק כשאי אפשר לעולם כמו בנכרת הגיד, אבל באי אפשר רק כעת עתה לא מצינו, וא״כ בחולה שיכול להיות שיתרפא עתה המילה מעכבת. והנה לכאורה משמע כן מדברי התוספות (ד״ה מטבילין) והנמוק״י והריטב״א שכתבו בהחולץ (יבמות מז, ב) במה שאמרו דמעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה אעפ״י שגר מילתו לפני טבילה, שאני הכא דלא חזי למילה והוי כאשה (בריטב״א ובנימוק״י שם), דמשמע כיון דאי אפשר עתה למול מהני ג״כ טבילה בלא מילה ויעו״ש בביאור הגר״א (יו״ד סי׳ רס״ח ס״ק ה׳) שסיים על דבריהם, שכשנולד גר גמור הוא. כיון דבעת גירותו לא חזי למילה.

כל זה אפשר לומר לכאורה, אמנם נראה דלא כן הדבר, דהנה שיטת התוספות והרא״ה בהחולץ שם דמילה לעולם קודם, והרמב״ן שם דעתו דהמילה יכולה להיות אחרי הטבילה יעו״ש בנמוק״י, ונראה דבזה הוא שנחלקו, דהרמב״ן ס״ל דהמילה הוא טהרה כמו הטבילה, ולזה יכולה להיות גם לאחרי הטבילה דאין הטבילה צריכה להיות גמר הטהרה כמש״כ הרמב״ם ז״ל בה׳ פרה אדומה (פרק י״א הלכה ב׳) דביום השמיני יכול לטבול קודם ואח״כ להזות, ואף שנשאר אחרי כן טמא כבתחילה, מ״מ כיון דשניהם חלקי הטהרה, כמו שיכול להיות הזאה קודם טבילה כן נמי טבילה אפשר להקדימה להזאה. והתוספות והרא״ה ס״ל דמלבד דין הטהרה ע״י מעשה המילה דין הערלות בעצמה מעכבת להעשותו לנכנס תחת כנפי השכינה ולזה כתבו (בריטב״א שם) דהוי כטובל ושרץ בידו, והיסוד לזה נראה ממה דמבואר בש״ס דשבת (דף פז, א) דמשה רבינו דן ק״ו שלא יקבלו ישראל מומרין התורה דמה פסח וכו׳ וא״כ בגר שבא להתגייר דככם כאבותיכם (כמו שלמדו מכאן בכריתות ט, א דיני גירות) נלמד ג״כ הק״ו, וא״כ כמו שערל אסור בפסח כן נמי אי אפשר לו להיות ישראל כל שיש עליו ערלה, ולזה בעי מילה תחילה. ולזה נראה דמה דבעי מילה תחילה הוא רק כשלא נימול כלל, אבל כל שנימול רק שלא לשם יהודות, דבעי הטפת דם ברית (יו״ד רס״ח ס״א) כה״ג ערל אינו עוד. וזהו הביאור ברמב״ם (פ״ז מהלכות תרומות הי״א) גבי קטן שנולד מהול, דמותר בתרומה, דפסול דערלה הוא רק בשיש ערלה ולא כשחסר לו הטפת דם ברית. ולזה כתב הרמב״ם בתרומה דאוכל, ומה דש״ס (יבמות דף עא, א) מבואר דלמ״ד דצריך להטיף, אינו אוכל בפסח, לא דמי איסורו של ערל לאכול הפסח לאיסורו לאכול תרומה, דבפסח דגם מילת זכריו מעכבת (יבמות ע, ב) א״כ בשביל מצות המילה הוא, דהא ל״ש בזה פסול, כמו שאמרו (יבמות עא, א) המול לו אמר רחמנא [עיין בתוס׳ עב, ב ד״ה משום], דכל שאינו יכול אינו מעכב, וא״כ גם בו בעצמו מעכב מצות המילה, ולזה גם הטפת דם ברית מעכבת. משא״כ בתרומה דרק ערלות מעכבת, ובזה לא תלוי אם יכול למול רק אם יש בו ערלה, א״כ בהטפת דם ברית אין מקום שיפסול.

ואי דקשה דמ״מ מדוע לא יפסל מחמת הערלה הכבושה (שבת קלה, א) נראה דזהו שאמרו בש״ס (שבת קלה, א) דערלתו ודאי ולא נולד מהול, וכתבו התוספות (שם ד״ה ולא) דהעיקר קאי לזה וס״ל להרמב״ם דזהו דין, דבעי ערלה ודאית ולא ס׳, שאינו ערלה. דדין הדחיה תלוי אם הוא ערל כמו שאמרו ביומא (פה, ב) ק״ו מה מילה שהוא באחד מאבריו וזה רק במי שיש בו דין ערל, ולזה אמרו דבס׳ ערלה כבושה אין כאן ערלה כלל לדיני הערל, ולזה אינו דוחה, ולא מספק, אלא דבודאי מחלל שבת. וזה רק בס׳ בערלה, ולא בשארי ספיקות כגון אנדרוגינוס וכיוצא בה (שבת שם), ורק זה מועלת הערלה הכבושה שראוי להטפת דם ברית, דבלא ערלה כבושה אין מקום בישראל להטפת דם ברית, אבל המצוה הוא רק במעשה המילה ולא לסלק הערלה, ולזה אינו דוחה ואוסר בפסח, ולזה בהטפת דם ברית מהני גם אחרי כן. [בגר, כדמשמע בדברי הרמב״ם פ״א ה״ז ממילה, עיין סימן א׳].

סימן ד

יום ב׳ פרשת ראה עת״ר.
לכבוד ידידי הרב הגאון סוע״ה מ׳ חיים יצחק הגאב״ד פאלאנגען.

אשר עמד ידידי בהך דמעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה (יבמות עח, א) לשיטת התוספות (שם מז, ב ד״ה מטבילין), דא״כ איך יורש את אמו (סנהדרין